
Die

Wetterpropheten

im Thierreich.

Oder

Musterung

aller

derjenigen Thiere, die eine Witterungsveränderung anzeigen oder anzeigen sollen.

Von

Wilhelm Christian Orphal.

Leipzig,
bey Paul Gotthelf Kummer 1805.

WILHELM CHRISTIAN ORPHAL

DIE WETTERPROPHETEN IM TIERREICH

DE WEERPROFETEN IN HET DIERENRIJK

1 8 0 5

vertaling:

Ruud Muschter
∴

Groningen

muschter@home.nl
www.archive.org

24 juli 2016
herzien 7 december 2018

INHOUDSOPGAVE

BRONVERMELDING

Leipzig, 1805

http://reader.digitale-sammlungen.de/resolve/display/bsb10309585.html

Bayerische Staatsbibliothek

INLEIDING VAN DE VERTALER

In dit praktische boek beschrijft de auteur tal van dieren die door hun gedrag een weersverandering kunnen voorspellen. In feite waren vele dieren voor de boeren en andere mensen een oude vorm van buienradar, onweerradar, et cetera. De auteur introduceert steeds een oude boerenwijsheid, die hij vervolgens ontleedt. Zijn werk behandelt echter niet alleen de dieren waarvan hij aangetoond acht dat ze een weersverandering kunnen voorspellen. Van diverse dieren zegt hij ook, dat de daarover gangbare opvattingen niet kloppen, en waarom.

Het is moeilijk om te beoordelen wie er dan gelijk heeft. Hoeveel waarnemingen moeten er gedaan zijn door hoeveel personen om de ‘boerenregels’ (zoals de auteur ze noemt) als juist vast te stellen, of te verwerpen? De auteur merkt op, dat hij gaandeweg zijn observaties ook wel eens aanpassingen in zijn conclusies heeft moeten maken. Wel is duidelijk dat hij van jongs af aan veel tijd in de natuur heeft doorgebracht.

Bij de benamingen heeft de auteur zeer waarschijnlijk aansluiting gezocht bij die van Linnaeus[1]. In bepaalde gevallen blijken de huidige benamingen af te wijken van de oorspronkelijke. De indelingen zijn in de loop der tijd nogal eens gewijzigd door de ontdekking van nieuwe soorten.

De auteur heeft op diverse pagina’s een asterix (*) geplaatst. Deze heb ik ondergebracht als eindnoten (i, ii, et cetera).

Zelf heb ik voetnoten in de tekst geplaatst.

---

[1] C. Linnaeus, ‘Systema Naturae per regna tria naturæ, secundum classes, ordines, genera, species, cum characteribus, differentiis, synonymis, locis’, 1758.

Het origineel bevat vanaf pagina 163 nog een hele opsomming van alle regels die reeds in de tekst zelf werden opgenoemd. Omdat dit niets toevoegt aan wat er al gezegd werd, heb ik ervan afgezien om die herhaling te vertalen. Het werk bevat verder een index. Ook daarvan heb ik afgezien, aangezien de Inhoudsopgave bij deze vertaling hetzelfde houvast biedt.

Wel vond ik het van belang, dat de auteur aan het eind van zijn boek een onderverdeling heeft gemaakt naar dieren die wel, niet, of mogelijk een weerprofeet zijn, en dan nog onderverdeeld naar soort dier (vogel, insect, et cetera). Daarbij worden niet alle diersoorten precies zo aangeduid als in het werk zelf, en ook binnen dat aparte overzicht sporen de benamingen niet helemaal. Waar nodig heb ik dit rechtgetrokken.

Daarenboven heb ik bij het opstellen van de Inhoudsopgave nog een aanpassing gemaakt. Bij de diverse hoofdstukken heeft de auteur vaak een zeer lang kopje gemaakt. Omwille van een overzichtelijke Inhoudsopgave heb ik dat dan ingekort voor die Inhoudsopgave. Zo wordt zijn vermelding “De gans (Anas anser) en wel de tamme gans (Anas anser domesticus)”, in de Inhoudsopgave: “De tamme gans (Anas anser domesticus)”.

Omdat grafisch gezien bepaalde zinnen in dit werk nogal in de lucht hangen, heb ik bovendien hier en daar zinnen en alinea’s gekoppeld.

Dit werk is bijzonder leuk. Niet alleen voor mensen die veel in de natuur verblijven of daar wonen, en die in dieren en het weer geïnteresseerd zijn, maar ook voor stedelingen, die wellicht veel minder de hier genoemde dieren kunnen observeren.

Ruud Muschter

De weerprofeten in het dierenrijk

Ofwel
patroon
van al
die dieren, welke een weersverandering
aanduiden of moeten aanduiden.

Wilhelm Christian Orphal

Leipzig
bij Paul Gotthelf Kummer, 1805.

TEN GELEIDE.

Reeds enkele jaren geleden kondigde ik dit werk aan in de Reichsanzeiger op vooruitbetaling, en hoewel de termijn van de vooruitbetaling al te kort was, en ik ook mijn aankondiging alleen maar tot de Reichsanzeiger had beperkt, waren er toch binnen de kortste keren zo veel vooruitbetalers en vooral voorinschrijvers te vinden, dat ik het boek zonder schade kon laten drukken.

Indertijd was ik nog in Waltershausen en vandaar in de buurt van Schnepfenthal, waar ik het werkje graag wilde laten drukken, omdat ik hier de correctie zelf kon verzorgen.

Toen ik echter net op het punt stond om mijn weliswaar al sinds lang verzamelde, maar verspreid liggende kanttekeningen over onze weerprofeten te ordenen, bevond ik dat veel ervan voor het publiek waarvoor mijn boek voornamelijk bestemd was, niet algemeen begrijpelijk genoeg was. Menige weerprofeet had ook, door voortgezette waarnemingen, bij mij zijn waarde verloren, menige erbij gewonnen, en ik moest daarom een besluit nemen om een grote verandering aan te brengen. Niet alleen in de reeds verzamelde kanttekeningen zelf, maar ook in het plan dat ik bij het ordenen van die kanttekeningen tot een geheel had gemaakt.

Rond deze tijd was ik echter met juridische werken te zeer beladen, dan dat mij de vereiste moeite overschoot voor andere bezigheden. Deze en nog diverse andere omstandigheden, vooral echter een mij onverdraaglijke familieomstandigheid, bewogen mij ertoe mijn woonplaats te veranderen en een - althans voor degene die slechts aandacht en gevoel heeft voor juristerij - zekerlijk gouden praktijk te verlaten.

Hier, waar ik gewis tot mijn voordeel in economisch opzicht niet al te zeer met juridische aangelegenheden kom, kan ik thans op zijn minst de uren van de namiddag aan andere aangelegenheden wijden. En aangezien ondertussen ook diverse herinneringen van mijn heren vooruitbetalers en voorinschrij-

vers waren binnengekomen, moest de productie van dit boek mijn eerste zorg zijn. De verdere verwijdering van een oord waar een drukkerij was, bewoog mij thans ook om mijn boek liever aan de boekhandel ter uitgave te geven, waar het tijdens de paasmis van dit jaar zal verschijnen.

Tot zover tot mijn verontschuldiging aan mijn heren vooruitbetalers en voorinschrijvers, gezien het door mij vertraagde verschijnen van dit boek.

Wat nu het boek zelf betreft, zal mij niemand mij van het samenvatten en het naschrijven kunnen beschuldigen, want er is mij niet eens een voorganger bekend die een profiel van onze weerprofeten in het dierrijk heeft ondernomen.

Naar de boerenregels moest ik zelfs op zoek gaan wanneer ik ze wilde beoordelen, en ik vond ook in Götzes[2] boek ‘Natur, Menschenleben und Vorsehung’; bij Fresenius’[3] weerkunde; en in verscheidene oude en nieuwe kalenders een grote bijdrage aan de mij reeds bekende regels.

In al deze geschriften en geschriftjes vond ik echter bijna alle door mij beoordeelde dieren nog in eer en waardigheid als weerprofeten opgesteld, en zelfs wijlen Götze, deze achtenswaardige natuuronderzoeker, beweerde nog over de hond dat deze door gras te eten regen aankondigde.

Ik moet derhalve bij mijn profiel uitsluitend de ervaring en eigen waarnemingen, waarmede ik mij reeds lang tijd bezighoud, tot hulp nemen. En ik meen dat ik dezen ook altijd trouw ben gebleven, of eer-der gezegd, moest ik ze veeleer onder de eerder aangevoerde omstandigheden trouw blijven.

Eenieder van mijn lezers vergelijke nu zijn eigen waarnemingen met de door mij verworven boerenregels en mijn waar-

---

[2] August Ephraim Götze, 1731-1793, Duits zoöloog. De uitgave is van Leipzig, 1792.

[3] Bedoeld zal zijn: ‘Der angewandte Fresenius, oder Sammlung geordneter allgemeiner Witterungs- und sogenannter Bauernregeln’, etc., Joseph Arnold Ritter von Lewenau, Wenen. Er is een editie bekend van 1823, maar er zullen eerdere versies zijn.

nemingen, en beslisse nu, of ik met reden of zonder reden verdoemd en verworpen heb.

Enige weerprofeten zijn voor het eerst door mij aangevoerd, bepaald echter niet zonder grond en desbetreffende toetsing, waarvan iedere onbevangen waarnemer zich kan overtuigen.

Daar ik de voordracht in dit boek - dat, zoals ik aan mijn vooruitbetalers en voorinschrijvers zie, ook voornamelijk door landslieden gelezen wil worden - niet slechts voor hogere standen kon opstellen, zou wellicht menige meer geschoolde lezer nu eens een al te triviale uitdrukking, en daar weer een vakere herhaling aantreffen. Dat moge zo zijn. Maar hij bedenke daarbij slechts, dat ik niet voor hem alleen schreef, dat ik beide zelf bevonden heb, en dat ook beide tot duidelijkheid en begrijpelijkheid voor ongeoefende lezers dienen.

Ohrdruf,
mei 1805.

W.C. Orphal.

OVER DE OUDE BOERENREGELS DIE TOT NU TOE DE WEERKUNDE VAN DE GEWONE MAN VORMDEN

In vrijwel geen enkele wetenschap gaan wij zo ver terug als in de weerkunde. Alles wat tot nu toe daarin gedaan is, werd door beroepsmatige natuurkundigen en natuuronderzoekers feitelijk voor geleerden geschreven. Want de werken van een Aristoteles, Paracelsus, Funk[4], Lampadius[5], Hube[6] en verscheidene andere oude en recentere natuuronderzoekers die aan dit onderwerp hun opmerkzaamheid en hun onderzoekingen wijdden, waren niet voor de gewone man geschikt. Bovendien konden slechts weinig waarnemingen van deze geleerde mannen tot bepaalde regels in de weerkunde verheven en in omloop gebracht worden. Ze waren namelijk slechts in het studeervertrek gemaakt, en ook slechts daar wederom gelezen door geleerden op wier beslommeringen en leefwijze een goed of slecht weer weinig invloed had.

De gewone man, en vooral de boer, de herder, de jager, de visser, die hun zaken uitsluitend in de natuur bedrijven, en op wier passende instelling en het goed lopen van hun bedrijf de weersomstandigheden zo’n grote invloed hebben, moest zich daarom zelf de regels verschaffen waarnaar hij het weer minstens op enkele dagen vooruit meende te bepalen, en hiertoe zuiver en alleen de ervaring te hulp nemen, omdat hem alle biologische kennis ontbraken.

---

[4] Vermoedelijk Christlieb Benedict Funk, 1736-1786, Duits wis- en natuurkundige.

[5] Wilhelm August Lampadius, 1772-1842, Duits hoogleraar chemie.

[6] Vermoedelijk Michal Jan Hube, 1737-1807, Pools natuurkundige.

De ervaring is nu wel de beste leermeesteres, en voert ons op de veiligste weg om onze kennis te verrijken en te corrigeren, maar wij moeten daarbij van de juiste beginselen uitgaan, en vooraf uit zuivere bronnen hebben geput. Dit was echter niet steeds het geval bij onze oude boeren, jagers, vissers, et cetera, die dergelijke weersregels vaststelden. Enkele voorbeelden zullen dit buiten elke twijfel aantonen.

De boer zegt (zoals men nog dagelijks kan horen): “Zoals het weer in de 12 nachten vanaf de eerste kerstdag is, zo is het 12 maanden lang”, “Wanneer de nieuwjaarsdag een morgenrood heeft, heeft de zomer veel onweer”, “Zoals Maria over het gebergte gaat, zo komt zij weer terug”, “Zoals het hert de bronst ingaat, zo komt hij er weer uit”, “Wanneer de gans te St.-Martinus op ijs treedt, gaat hij met Kerstmis op weke grond”, “Zwarte Kerstmis, witte Pasen”, “Natte Pinksteren brengt vette Kerstmis”, et cetera.

Ik hoef niet te laten zien, dat men bij het bepalen van deze weerregels van zeer onbetrouwbare premissen is uitgegaan, vooral aangezien men dagen en feesten aannam op grond waarvan men het toekomstige weer wilde bepalen, terwijl ze vaak in het ene jaar een gehele maand eerder, en in het andere een maand later vallen, zoals Pasen, Hemelvaart en Pinksteren.

Bovendien zijn de eerstgenoemde regels alle nog naar de oude kalender berekend, en aangezien volgens de nieuwe kalender toch al die feestdagen elf dagen eerder vallen, zijn ze reeds om die reden bij de huidige tijdrekening niet meer toepasbaar.

Ook zijn deze regels slechts door traditie doorgegeven, en wij weten van bijna geen ervan in welk land of in welke omgeving hij voor het eerst als regels is vastgesteld. Daarom zijn zelfs de weerregels die juist kunnen zijn in het land of in de omgeving waar ze voor het eerst als regel zijn opgesteld, toch nog lokaal onbetrouwbaar en onzeker, en wel omdat ze als algemeen worden aangenomen.

Aangezien men dus bij het vaststellen van die oude boerenregels in de weerkunde grotendeels van geheel onjuiste en bijgelovige beginselen uitging, kunnen ook slechts weinige daarvan juist zijn, en verdienen ze bij het vooruit bepalen van toekomstige weersomstandigheden een nauwkeurig onderzoek.

Niettemin houdt de boer zonder toetsing en onderzoek er nog steeds aan vast, en gelooft er in omdat zijn vader en grootvader er in geloofden. En zolang onze kalenders (de enige lectuur van de landsman en van de gewone man in het algemeen) hem daarover niet meer opheldering verschaffen, maar nog steeds enkel met onzinnige astrologische weersvoorspellingen aangevuld zijn, zal hij er nog lang aan blijven vasthouden. Net zo belachelijk is ook het geloof aan de weersvoorspellingen van de honderdjarige kalender.

Deze kalender vangt zoals bekend is, het jaar aan met de maand maart, en dientengevolge is geen enkele van onze maanden van toepassing. Hoe belachelijk en onnozel is het daarom, om iets te duiden met een maand, wat drie maanden later optreedt.

Over de weerkunde of meteorologie in het algemeen.

Datgene wat wij weer noemen, is de toestand van de atmosfeer ofwel het luchtgebied. De weerkunde bestaat uit het onderzoeken van deze toestand en van de verandering daarvan. Deze veranderingen worden nu door de wisseling van warmte en koude, van droogheid en natheid, van stilte en wind veroorzaakt. Terwijl deze veranderingen in de atmosfeer plaatsvinden, werkt de veranderde lucht reeds in op alle lichamen op de aardbodem, voordat wij feitelijk in de meest beperkte zin kunnen zeggen, dat wij reeds ander weer hebben.

Wanneer zich bijvoorbeeld in de atmosfeer reeds veel vochtigheid en regenstof verzameld hebben, kan het daarbij nog

steeds verscheidene dagen helder en goed weer blijven, en is er wellicht nog niet eens een wolk zichtbaar.

De lucht wordt desalniettemin steeds zwaarder, werkt en drukt reeds op de lichamen, en brengt daarin een andere werking teweeg dan de voordien lichtere en dunnere lucht deed.

Dit vindt ook plaats in omgekeerde gevallen en bij alle veranderingen in de atmosfeer.

In de waarneming en observatie van deze uitwerkingen die de veranderde lucht op de lichamen uitoefent voordat de werkelijke en merkbaardere verandering van het weer daarop volgt, bestaat nu de studie van de meteorologie of weerkunde.

Aangezien de lucht op alle lichamen van de aardbodem een zo grote invloed heeft, vindt ook in alle lichamen door de verandering daarvan eveneens een verandering plaats. Alleen zijn wij niet in staat ze ook bij ieder lichaam waar te nemen.

Ondertussen vinden wij toch in alle drie rijken van de natuur genoeg subjecten die ons tot weerprofeten kunnen dienen, wanneer wij slechts hun aard en eigenschappen kennen, en nauwkeurig en herhaald letten op de veranderingen die in en met hen bij op handen zijnde weersveranderingen plaatsvinden.

Zelfs op levenloze, minerale lichamen werkt de lucht in, en ze tonen ons de verandering van het weer duidelijk aan. Dit bewijzen ons het duidelijkst de met kwikzilver gevulde weerglazen, de barometer en thermometer.

Nog meer werkt hij in op planten, waarvan zelfs enkele in de tijd dat ze in bloei staan, op zijn minst met betrekking tot de regen voor ons de juiste weerprofeten zijn, en vandaar ook bloemenbarometers genoemd worden.

Laat ik mij beperken tot het noemen van twee, die de betrouwbaarste bloemenbarometers zijn.

1) De vogelmuur, kippendarm (Alsine media[7]).

---

[7] Ook wel genoemd: ‘Stellaria media’. De tekst geeft foutief “medica”. Deze plant heeft verscheidene namen en is eetbaar.

Deze plant richt bij helder weer gewoonlijk ’s morgens tegen 9.00 uur zijn kleine bloemetjes de lucht in. De bladeren spreiden zich uit en hij waakt tot de middag. Drukt echter een van regen zwangere lucht op hem en zit er dus regen aan te komen, dan blijft de plant slapend, gaat neerwaarts hangen, en de bloempjes blijven gesloten.

2) De Afrikaanse goudsbloem[8] (Calendula officinalis).

Deze opent zijn bladeren ’s morgens tussen 6.00 en 7.00 uur, en pleegt tot de namiddag tegen 16.00 uur te waken. Dan blijft de weersgesteldheid de rest van de dag droog en helder. Slaapt de bloem echter ’s morgens na 7.00 uur nog door, dan komt er nog voor het aanbreken van de nacht regen.

Ik zou nog meer planten als bloemenbarometer kunnen aanvoeren, wanneer het mijn bedoeling zou zijn om de planten als weerprofeten op te stellen.

Over de werking van de weersveranderingen op dieren in het algemeen.

Werkt dus de lucht zozeer op mineralen en planten in, hoe veel meer moet hij daarom niet op het dierenrijk, op het rijk van het eigenlijke leven inwerken, en hoe veel meer verdienen die hier niet, reeds omwille daarvan, de voorkeur boven gene als weerprofeten, aangezien bij hen de veranderde lucht of de veranderde weersomstandigheden gewaarwordingen oproept, en zij ons deze door meer in het oog vallende uitingen, door geluiden en bewegingen, door rust of onrust, door opgewektheid of treurigheid, et cetera, bekendmaken, en onze opmerkzaamheid naar zich toe trekken.

De verandering van het weer werkt op de dieren (zoals op alle lichamen) door de kleine, onzichtbare maar ontelbare openingen (poriën) in, die de buitenlucht in voortdurende communicatie

[8] “Ringelblume”.

houdt met de lucht die in de dieren besloten is. Verder door de ademhaling, waardoor zij deze onophoudelijk naar binnen trekken.

Zodra dan ook de buitenlucht die in voortdurende communicatie is met die welke in het dier besloten is, een verandering ondergaat, vindt ook meteen in het dierlijke lichaam een verandering plaats, aangezien de lucht en zijn elasticiteit zeer veel bijdraagt aan de beweging van de vloeistoffen en de vaten in het dierlijke lichaam.

De lucht werkt daarom niet alleen uiterlijk, maar nog veel meer innerlijk op het dier in, en juist deze innerlijke werking roept de grote gewaarwording op, die het dier door schreeuwen of beweging vaak zozeer te kennen geeft.

Deze gewaarwordingen, die het dier bij een op handen zijnd weer ondervindt, zijn echter niet - zoals men tot nu toe foutief geloofde - alleen maar onaangenaam, maar evenzo vaak aangenaam, al naar gelang de verandering waar de weersomstandigheden in willen overgaan voor het dier naar zijn aard en leefwijze aangenaam is of hem tegenstaat. Bij de mol, bij de eend, bij de regenworm, et cetera, brengt de op regen duidende weersverandering gewis aangename; en bij de kat, bij de hond, bij de duif, bij de otter, et cetera, daarentegen onbestrijdbaar een onaangename gewaarwording teweeg.

Hoezeer ik nu echter ook overtuigd ben dat enkele dieren de meest juiste weerprofeten zijn, zo kan ik toch anderzijds niet toegeven, dat men op grond van hun uitingen, bewegingen of hun lichamelijke bouw de weersomstandigheden maanden van tevoren, of zelfs de heersende weersomstandigheden voor een geheel jaargetijde vooraf kan bepalen.

Dat gaat te ver, en wie dit van dieren verlangt, zal noch in mijn boek, noch in de natuur zelf, zijn gelijk vinden. Het dier kan slechts, net als de barometers, de eerstvolgende weersverandering aangeven, en wel pas wanneer het de uitwerkingen van de voorbereidingen daarvan reeds voelt, en dat is ook voldoende.

Het dier ervaart namelijk de voorbereidingen die in de atmosfeer bij een weersverandering optreden, vaak drie, vier en meer dagen vooraf, voordat de weersverandering zelf door ons wordt opgemerkt, wanneer wij maar nauwkeurig op zijn uitingen letten.

Wanneer men echter beweert dat, wanneer de vogels in de herfst vet zijn, wij een koude winter krijgen; of dat wanneer de vogels niet vóór St.-Michaelsdag[9] wegtrekken, er voor Kerstmis geen harde winter intreedt en welke flauwekul er nog meer is; dan verraadt dit de grote onwetendheid ten aanzien van de biologie der dieren en verdient het noch een toetsing, noch een weerlegging. Want zo ver kan het voorgevoel der dieren betreffende de toekomstige weersomstandigheden zich niet uitstrekken. Maar ik wil er niet langer bij stilstaan, aangezien ik de dwalende opvattingen van deze soort bij de thans volgende beoordeling van de werkelijke en vermeende weerprofeten toch al moet gedenken.

[9] “vor Michaeli”, te weten 29 september.

Onderzoek
naar de afzonderlijke diersoorten die een weers-
verandering waarlijk aangeven of
zouden moeten aangeven.[i]

I. ZOOGDIEREN.

1. De mens (homo).

Dat wij zelf weerprofeten zijn, valt niet te loochenen, maar wij ondervinden veel later dan het dier de verandering van het weer.

Daaraan zijn onze van de natuur steeds verder afwijkende leefwijze, en onze onzuivere en ik zou bijna zeggen verduisterde levenslust, onze kleding, die de werking der veranderde lucht op onze lichamen door de poriën tegenhoudt, voornamelijk schuldig.

Het meest werkt de veranderde lucht op het hoofd van de mens in, zoals soldaten en andere personen die behalve diverse wonden ook hoofdwonden hebben, zullen zeggen. Dit bewijst ook het feit dat wij in het hoofd, ook als wij daaraan geen verwonding hebben, door hoofdpijn, gesuis in de oren, et cetera, de weersverandering voortreffelijk aanvoelen. Terwijl de andere lichaamsdelen grotendeels slechts wanneer ze voordien beschadigd waren, onze barometer of thermometer zijn.

Hoe zeer sluiten wij echter niet nog steeds onze hoofden met bont, vilt en leder op, en hoezeer verhinderen wij niet de uitwasemingen van het hoofd door het pommaderen en poederen van ons haar?

Natuurlijkerwijze zullen deze vermommingen en verkleving nu juist dezelfde gewaarwordingen in onze hoofd tevoorschijn brengen, die door de druk van de zware lucht tevoorschijn worden gebracht.

Want het suizen in de oren, het zware hoofd, zoals men pleegt te zeggen, et cetera, worden vaak bewerkstelligd door de zware

en met damp reeds zeer bezwangerde lucht die onze uitwasemingen niet meer opneemt. Aangezien de lange bedekking van het hoofd vooral binnenshuis eveneens de oorzaak van een gebrek aan uitwasemingen is, veroorzaakt ze ook dezelfde uitwerking.

Dergelijke gewaarwordingen in het hoofd zijn derhalve als teken van een weersverandering vaak zeer onbetrouwbaar.

Nog meer echter wordt de mens tot een onbetrouwbare en onzekere weerprofeet door het mijden van de buitenlucht en van de indruk van het weer zelf, en van het genot van de natuur in het algemeen. Wie niet in de natuur leeft terwijl de weersveranderingen daarin plaatsvinden, en derhalve niet de indruk van de veranderde lucht ervaart, kan ook geen juist voorgevoel van toekomstig weer hebben.

Onjuist is daarom de bewering van velen, dat personen die weinig in de buitenlucht komen, zoals kamergeleerden en tere vrouwen, eerder de verandering van het weer aanvoelen dan personen die hun zenuwen tegen weer en wind meer gehard hebben, zoals jager, herders en boeren.

De eerstgenoemden voelen vast eerder de indruk van iedere lucht en weersomstandigheid. De warmte voelen zij inbranden en vinden ze om te stikken, en de onweerslucht en het koele luchtje vinden ze koud en vochtig, en roept bij hen verkoudheid, kiespijn en andere aanvallen op. Maar dat kan men niet een fijn voorgevoel van toekomstig weer noemen.

De andere genoemden daarentegen, de jagers, herders, et cetera, voelen de verandering van de lucht die duidt op een zich veranderend weer, veel juister aan, en wel omdat zij zich steeds in de buitenlucht ophouden. Derhalve ondervinden zij eerder de veranderingen die door een andere lucht in de natuur en zelfs in hun lichaam plaatsvinden, en kunnen zij ze als een teken van een weersverandering beoordelen. Dat weet ik uit eigen ervaring.

Er was een tijd (O! Kon ik die nog een keer beleven) waarin ik geheel in de schoot der natuur leefde en weefde, en waarin ik

zeker, op zijn minst in de lente-, zomer- en herfsttijd, wanneer het weer het maar enigszins toeliet, drie delen van de dag steeds in het woud en in de buitenlucht, en slechts een vierde deel in de kamer doorbracht. In die tijd kon ik, wanneer ik in de vroegte - voordat de zon hoog stond - de buitenlucht binnentrad, dadelijk vaststellen of wij die dag onweer of regen zouden komen, en wel slechts door de geur van de reeds op regen duidende lucht, ook wanneer er nog geen wolkje aan de hemel was.[10]

Aanvankelijk lachte men mij uit en plaagde mij vaak met de vraag of ik geen regen rook. Alleen toen mijn profetieën bijna iedere keer uitkwamen, respecteerde men voortaan mijn reuk.

Hoe het eigenlijk rook, kan ik niet meer beschrijven, want thans, nu ik minder van de natuur kan genieten, is mijn neus geen barometer meer, zoals ik, wanneer ik op reis ga, reeds vaak gemerkt heb. Waarschijnlijk is hiervan mijn vroegere leefwijze en het daaruit ontstane gevolg, te weten het gebrek aan reuk, de oorzaak. Want dat de vrije lucht het gezicht en de reuk zeer sterkt, zal niemand betwijfelen.

Jager en herder bewijzen ons dit, wanneer ze van oorsprong door de natuur gezonde gezichts- en reukzenuwen hebben. Nog meer echter de Amerikaanse wilde, die het vuur uren ver, en zelfs de sporen van het wild ruikt. De mens echter zou in volgend opzicht een weerprofeet zijn:

1) Wanneer oude geheelde wonden, door vorst beschadigde ledematen, of de likdoorns (eksterogen) die hij heeft, voornamelijk zeer veel pijn doen’.

Dit voorgevoel van weersveranderingen is weliswaar dikwijls juist, maar nog vaker, en wel voornamelijk aan de door vorst beschadigde ledematen, onbetrouwbaar. Want koude alleen, roept vaak bij verwonde en reeds lang weer geheelde lede-

---

[10] Christian Schönbein ontdekte pas in 1840 ozon, zodat de auteur wellicht die geur mede in gedachten had, zonder te weten dat het ozon was.

maten, vooral wanneer men zich met de kachelwarmte wederom te goed wil doen, op de tweede dag en nog volgende dagen daarna gevoelige pijnen op. Bij door vorst beschadigde ledematen roept bovendien ook natheid deze uitwerking op. Ik heb dikwijls bemerkt, dat personen bijna altijd uitsluitend over pijnen in hun ooit bevroren ledematen klaagden wanneer hun voeten voordien nat waren geworden.

Nauwe schoenen, wollen kousen (wie het niet gewend is ze te dragen) veroorzaken eveneens pijnen in beschadigde ledematen, maar al deze gewaarwordingen schrijft men toe aan een weersverandering.

Wie de voorspelling van dergelijke personen met de werkelijk volgende weersomstandigheden vergelijkt, zal zeker met mij van mening zijn, dat ze slechts een enkele keer optreden, en dat het optreden zich tot het niet-optreden verhoudt als 1:5.

2) Wanneer men pijn in het hoofd, trekking in de ledematen en een suizen in de oren voelt.

Op al deze gewaarwordingen heeft het weer weinig of in het geheel geen invloed, en ze zijn veeleer werkingen van de vele huislucht, het gevolg van een gebrek aan beweging in de buitenlucht, een onpassende leefwijze, of voorboden van een ziekte.

En wanneer ook werkelijk de lucht soms bij verwekelijkte en zwakkelijke personen die bij ieder koud luchtje direct een loopneus, kiespijn en andere toevallen krijgen, deze gewaarwordingen teweegbrengt, kan dit nog steeds niet een juist vooruit aanvoelen van toekomstige weersomstandigheden genoemd worden.

3) Wanneer de huid aan de handen overmatig droog wordt en de lippen openspringen.

De meest dwaze bewering die men maar kan bedenken, en slechts het bijgeloof van een dagloner.

De droogheid van de huid aan de handen ontstaat weliswaar door verhindering van uitwaseming, en hieraan kan de zware lucht soms iets bijdragen. Maar op nog geheel andere aard en wijze kan deze droogheid van de huid aan de handen veroorzaakt worden. Vuil is wel een van de voornaamste oorzaken. Dagloners en andere personen die smerig werk verrichten, hoorde ik dikwijls over droge huid van hun handen klagen, en ikzelf herinner mij nog uit mijn kinderjaren deze droogheid zo nu en dan gevoeld te hebben. Sinds langere tijd echter, nu ik iedere morgen mijn handen was, heb ik er niets meer van ondervonden. Zo staat het er ook voor met het openspringen van mijn lippen.

Ruwe, koude lucht, en hard water (vooral bij personen die het water drinken niet gewend zijn) veroorzaken dit.

Weg dus met deze ziekelijke weerprofeten, die een teken kunnen zijn van onze verwekelijkte en onnatuurlijke leefwijze, maar niet van een weersverandering.

4) Wanneer de mens traag en mat is; wanneer zijn ledematen als stukgeslagen zijn; wanneer hij angstigheid en moedeloosheid ervaart; dan volgt bij voorkeur onweer en vooral donder.

Daar zit iets van waarheid in. Traagheid en matheid is een bekende werking van een zware onweerslucht, die op de zenuwen van verscheidene mensen een zo grote invloed heeft. Bij personen die bang zijn voor onweer, komt daar nog angstigheid bij.

Nooit ervaren wij dit echter alleen de dag daarvoor. Wanneer ons echter deze matheid en angstigheid overvalt, vertonen zich gewis reeds rond de middag, en wanneer het in de namiddag geschiedt, reeds tegen de avond, de onweerswolken. Vaak hoorde ik personen tijdens een sterke onweersregen zeggen: “Dat heb ik aangevoeld, ik was gisteren al zo mat en angstig.”

Dat kan zijn. Maar daarom, mijnheer, hebt gij de verandering van het weer, die op onweer duidde, niet twee dagen van tevoren gevoeld, want de onweerswolken waren reeds gisteren en eergisteren voorhanden, en pas vandaag begunstigde de lucht hun uitbreken.

De mens in het algemeen is voor mij, al heeft hij handen en voeten meerdere keren bevroren gehad, en heeft hij tien gelittekende wonden aan zijn lichaam, steeds slechts een zeer onbetrouwbare weerprofeet geweest, en wel om de redenen die ik reeds hierboven heb aangegeven.

Het spreekwoord ‘Gij zult aan uw bevroren voet of gebroken arm, et cetera, gewis een kalender hebben’, is daarom woordelijk juist, want deze kalenders zijn net zo onbetrouwbaar als de astrologische weersprofetieën in onze gebruikelijke kalenders.

2. De vleermuis (Vespertilio).

Men zegt gewoonlijk: ‘Wanneer de vleermuizen veel vliegen, duidt dit op mooi weer’.

Nee. Het mooie weer is er reeds wanneer de vleermuizen beginnen te vliegen, en het vele rondvliegen ervan, hoog in de lucht, betekent slechts dat het nog enkele dagen helder, mooi weer blijft.

In slecht weer vliegen de vleermuizen niet, maar het moet de gehele dag reeds warm weer geweest zijn wanneer ze veel vliegen. Bovendien is deze regel te onbestemd aangegeven.

De kleine, gewone vleermuis (Vespertilio murinus) vliegt in het voorjaar en de zomer bij warm weer alle avonden rond; bij triest weer in bedekte gangen, overdekte doorgangen en bovendien in hoeken. Bij helderder weer vliegt hij meer in de buitenlucht. Hij komt zelfs in de wintermaanden, wanneer enkele lauwe dagen invallen, tevoorschijn en vliegt in hoeken

rond. Dit alles betekent niets en heeft geen andere oorzaak, dan de warmere lucht die op de vleermuis inwerkte, en hem in korte tijd uit zijn wintersluimer wekte.

Wanneer men dus deze vleermuizen nog zo vaak in hoeken ziet rondvliegen, mag men daarom niet beweren: ‘We krijgen mooi weer, want de vleermuizen vliegen’. Wanneer echter reeds helder, mooi weer aanwezig is, wanneer in de lucht weinig waterdamp voorhanden is, en het dus nog niet kan regenen, dan vliegen de vleermuizen niet alleen in hoeken en dicht bij huizen en muren, maar ook hoog in de lucht rond, omdat ze daar nog insecten en vooral avond- en nachtvlinders vinden. En dat is een zeker teken dat wij nog enkele dagen mooi en helder weer behouden.

Voornamelijk is dit het geval wanneer de grotere vleermuizen, de langorige (V. auritus) en de hoefijzerneus (V. ferrum equiinum) veel vliegen.

De regel zou dus moeten luiden: ‘Wanneer de vleermuizen ’s avonds meer hoog in de lucht dan in hoeken en bij de huizen rondvliegen, behouden wij enige tijd helder, mooi weer’.

3. De hond (Canis).

In het geheel geen weerprofeet. Slechts onwetendheid en algehele onbekendheid met zijn aard hebben hem tot weerprofeet gemaakt.

Boerenregel: ‘Wanneer de honden gras eten en weer uitspugen; wanneer ze zich op de grond rondwentelen en niet eten; wanneer ze ’s morgens janken; wanneer hun buik knort en als water ruist, krijgen we veel regen’.

Lachwekkende bewering. Dit alles zijn tekenen dat de hond ziek is. Wanneer de hond al te veel botten heeft gegeten en ze

hem op de maag drukken, of wanneer hij met andere spijzen, vooral met karnemelk, wei en soortgelijke, die men honden vaak in overmaat voorzet, zijn maag heeft overladen, dan krijgt hij net zulke gewaarwordingen als de mens wanneer hem zware, onverteerbare spijzen op zijn maag liggen, of wanneer hij zijn maag anderszins (zoals men te zeggen pleegt) bedorven heeft.

Hij voelt zich niet goed; hij wordt misselijk en krijgt pijn in zijn lichaam; het borrelt in zijn buik; het ruist als water daarbinnen; en hij eet niet. Dit zijn allemaal zeer gebruikelijke klachten bij een bedorven maag.

Door deze pijnlijke gewaarwordingen brengt de hond gehuil uit; hij krioelt op de grond om dit meester te worden. En wanneer dit niet wil helpen, gaat hij - hoewel net zo ongaarne als menig mens naar de dokter - naar zijn braakmiddel: hij eet gras. Deze voor hem ongewone spijs, waar zijn ganse aard zich tegen verzet, is de prikkel - vooral aangezien hij de grashalmen in zijn geheel verslindt - tot overgeven en heft zijn ziekte op.

Wanneer derhalve de honden botten uitbraken, zullen we steeds concluderen dat ze geheel met grashalmen omwikkeld zijn.

4. De wolf (Canis lupus).

Boerenregel: ‘Wanneer de wolven huilen en blaffen en de huizen en dorpen naderen, krijgen we regen, en wanneer ze dit in de winter doen, grote koude’.

Geheel onjuist. Het huilen en blaffen van de wolven betekent noch regen, noch enige andere weersverandering, zoals hun aard en leefwijze reeds laten vermoeden, en zoals mij een jager die lange tijd in Polen in dienst was, en die ik hieromtrent nadrukkelijk heb bevraagd, verzekerd heeft.

Het blaffen van de wolf is meer een teken van zijn rust en welbehagen, dan van angst en onrust. En wat kan regen ook

voor invloed hebben op zijn harde natuur en wilde leefwijze, aangezien hij niet hoeft te vrezen voor een gebrek aan voedsel (een oorzaak die vele dieren voor ons tot weerprofeet maakt), want zijn buit vindt hij bij regenweer net zo goed als bij droog weer, en soms nog eerder en gemakkelijker. In de winter huilen de wolven wel vaak, maar niet bij rustig weer, wanneer het kouder zal worden, doch wanneer de koude reeds voorhanden is en wel reeds lang geduurd heeft.

Zelfs dan huilen ze meer uit honger dan wegens de koude, want wanneer de wolf maar genoeg buit vindt, bedrukt hem de grimmige koude niet.

5. De vos (Canis vulpes).

Ook de vos zou blaffen en huilen wanneer het zal gaan regenen of grote koude zal invallen.

Eveneens foutief, en alles wat ik over de wolf heb gezegd, is ook van toepassing op de vos.

6. De kat (Felix catus).

Boerenregel: ‘Wanneer de katten hun kop met hun voorpoten krabben, vooral over hun oren, en hun lijf likken, duidt dit op regenweer’.

Wederom een voortbrengsel der onwetendheid en de onbekendheid met de biologie en leefwijze van dit zeer bekende huisdier.

Het krabben met de voorpoten aan zijn kop en het likken van zijn lijf, heeft niet in de verste verte betrekking op een voorgevoel van weersverandering.

Wanneer de katten zich over de oren krabben, moet men direct nakijken waar ze zich gekrabd hebben. Daar zal men gewis een vlo vinden.

Wanneer zij echter eerst hun poten likken en zich dan daarmee over hun oren wassen, en zich ook verder likken, doen ze dit als tijdverdrijf en verveling, en op grond van hun liefde voor reinheid, en wel alleen wanneer zij verzadigd zijn. Ik heb de katten dezerzijds diverse jaren geobserveerd, doch nooit bevonden dat er ook maar in het minst rekening mee moet worden gehouden dat hun gekrab en gelik een teken van de een of andere weersverandering is.

De goed verzorgde en zogenaamde huiskatten doen dit het meest. Maar die welke meer in de wildernis leven, doen het bij voorkeur alleen dan wanneer ze een goede maaltijd hebben gehouden.

Wie zich van de onbetrouwbaarheid van deze boerenregel geheel wil overtuigen, die late slechts een huiskat enige tijd honger lijden en geve hem daarna volop te eten. Hij zal, zodra hij zich goed zat heeft gegeten, slapen, en wanneer hij geslapen heeft, meteen beginnen met zich te likken en met zijn poten te poetsen.

Hoe men dan ook op de gedachte is gekomen dit als een voorgevoel van een weersverandering aan te zien, kan ik niet vanuit een verstandige reden verklaren. Maar tot welke onjuiste en belachelijke grondbeginselen worden wij niet gevoerd door de onbekendheid met de aard van een ding? Ik heb een verder verstandige en goede huisvrouw van gegoede stand gekend, die vast en zeker beweerde: “Wanneer de katten zich likken en poetsen, krijgt men bezoek.” Zij heeft vaak gemerkt dat het bij haar geschied is. Vandaar dat de kat menige onvriendelijke en voelbare herinnering kreeg wanneer ze zich likte en poetste, aangezien ze geen gasten naderbij mocht likken.

7. De das (Ursus meles).

Boerenregel: ‘Is het op Lichtmis[11] mooi en helder, dan blijft de das in zijn hol. Is het weer echter onstuimig met regen en sneeuw vermengd, dan komt hij tevoorschijn’.

Belachelijker en onnozeler kan een regel wel nauwelijks zijn. Gewoonlijk, maar zonder grond, beweert men, dat wanneer het op de dag van Lichtmis mooi en helder is, nog grote koude komt. Wat kan nu echter de dag waarop Lichtmis valt, voor invloed hebben op het koude weer dat wellicht maanden later pas invalt? En moest dan op deze wijze de das niet onze tijdrekening kennen en onze kalender lezen? Want hoe kon hij anders weten wanneer het Lichtmis was? Nee, zo slim en geleerd kan ik mij de das, ongeacht de hoge dunk die ik van de zielskrachten van de dieren heb, niet voorstellen. Niettemin is hij slimmer dan de mensen die in deze regel geloven. Hij komt uit zijn hol tevoorschijn wanneer lauwe lentelucht hem wekt, en zoekt het wederom op wanneer koud weer invalt.

Dat heeft hij met alle dieren gemeen die door de toenemende koude in winterslaap worden gewiegd, of die zich op zijn minst door de winter heen in de grond of anders in spleten en kloven voor de koude proberen te beschutten. De vleermuis, de vlinder, de mug, beleven reeds na enkele mooie dagen - of het nu in februari is of nog helemaal in januari - de zoete adem van een lauwe en lenteachtige lucht. Zij menen reeds tot nieuw leven te zijn gewekt, volgen de onbetrouwbare prikkel en zoeken de buitenlucht op. Maar na enkele uren bedrukt hen reeds de koudere lucht, en zij zoeken nu wederom het winterkwartier op, dat ze te vroeg hebben verlaten, of worden een offer van hun te vroege en weliswaar instinctmatige beleving.

Hoe kan men dan tegen alle analogie in beweren, dat de das - wanneer hij zich op een stormachtige Lichtmisdag of alleen al rond deze tijd uit zijn hol waagt - vooraf aanvoelt (want uit

[11] Valt op 2 februari.

verstandelijke overwegingen kan hij het niet concluderen) dat er nu geen strenge koude meer invalt?

De koude kan in maart en in april, dus een en twee maanden later pas intreden, en wie vermag te bepalen of dit geschieden zal of niet?

Hoe vele, voor ons eeuwig onverklaarbaar blijvende en nooit door mensen te berekenen geheime werkingen kunnen er niet gedurende deze tijd in de diep verborgen werkplaatsen der natuur plaatsvinden, die stapsgewijze de veranderingen van de stand van de wind veroorzaken? En toch bepaalt vrijwel uitsluitend de wind of het koud of warm is.

Deze veranderingen moeten dus de das bekend zijn, en daartoe moet er een tamelijk vérdragende blik in het innerlijk van de natuur vereist zijn. Haller[12] zegt: “In het innerlijk der natuur, dringt geen enkele geschapen geest door.”

Na deze boerenregel zou men moeten toevoegen: exipe[13] de das.

8. De mol (Talpa europaea).

Een ware weerprofeet, vooral met betrekking tot regen.

Boerenregel: ‘Wanneer de mol veel en hoog opwerpt, volgt regen. Wanneer hij echter uit zijn hol kruipt, houdt de storm spoedig op’.

Beide zijn waar en vanuit de biologie en leefwijze van dit dier ook gemakkelijk te verklaren. Wanneer het dor, helder weer is, wordt het aardrijk bovenaan droog. En hoe langer het droge weer duurt, des te dieper gaat ook de dorheid de aarde in.

De regenwormen, die slechts in vochtige bodem kunnen leven, trekken zich daarom steeds meer ondergronds terug, naar het

---

[12] Lees: Albrecht von Haller, arts en botanicus, 1708-1777.

[13] ‘met uitzondering van’.

vochtige. De mol, wiens voedsel ze zijn, volgt hen en maakt zijn gangen eveneens dieper. Zodra echter de regenworm - die zoals bekend is, een buitengewoon fijn gevoel heeft - regenlucht voelt, trekt hij steeds meer naar boven, aangezien hij niets aangenamer vindt dan een zachte zomerregen, en de mol gaat eveneens vanwege voedsel wederom naar zijn oude oppervlakkige gangen. Daar deze door de dorheid grotendeels vervallen zijn, moet hij ze deels weer gangbaar maken, deels nieuwe graven. Dat is er de reden van, dat hij ten tijde dat het gaat regenen veel hoog opwerpt. Dit doet hij vaak de dag ervoor, voordat de regen werkelijk volgt. Hij moet dus als weerprofeet zeker niet worden veracht.

Wanneer de regen is uitgebleven, komt hij er graag uit en loopt vrij in het gras of op het graafland rond. Dit is echter geen teken dat wij nu wederom bestendig, goed weer krijgen, en ik heb veel vaker het tegendeel bemerkt. Want het liefst komt de mol na een warme onweersregen bij nog zwoelere lucht tevoorschijn, en dan krijgen we gewoonlijk nog meer regenweer en vaak zelfs landregen.

9. De egel (Erinaceus europaeus).

Boerenregel: ‘Wanneer het zal gaan regenen, stopt de egel in zijn nest de gaten toe’.

Geheel bijgeloof. De egel heeft noch verscheidene gaten in zijn nest (wanneer men zijn verblijfplaats zo kan noemen), noch stopt hij ze dicht. Geen enkele onbevooroordeelde waarnemer zal ooit anders bemerkt hebben.

Zoveel heb ik echter wel bemerkt, dat de egels voor en vooral na de regen onrustig rondlopen. Wellicht is dit de reden die tot die regel aanleiding was.

10. De muis, waarschijnlijk de huismuis (Mus musculus).

Boerenregel: ‘Wanneer de muizen hard piepen en in groepjes op de daken lopen, volgt regen’.

Dat de muizen soms een hard geluid laten horen, dat als een fijn fluiten klinkt, is juist. Dit is echter geen teken van een weersverandering. Ze doen dit zuiver uit boosheid of afgunst, en daarom alleen wanneer er meer muizen bijeen zijn.

Komen twee of meer muizen bijeen voor een gat dat naar een eetkamer of ergens anders naartoe leidt waar ze voedsel vinden, dan wil elk als eerste er doorheen glippen, en hoort men dit gefluit. Heeft de muis een goede vondst gedaan en loopt hij daarmee een gat in waar meer muizen zijn, dan zal men hem eveneens horen fluiten en tegelijk het kermen en jagen horen.

Onjuist is ook, dat ze groepsgewijze op de daken rondlopen wanneer het zal gaan regenen. De huismuizen ziet men zelden in hun eentje over daken lopen, en nog minder groepsgewijze. Wie heeft zulke dingen toch kunnen bedenken?

De huisratten (Mus rattus) ziet men wel soms bij dozijnen op de daken der dorsbodems[14] rondlopen tijdens een warme, zachte zomerregen, zoals ik zelf - hoewel slechts enkele keren - gezien heb. Wellicht vandaar die simpele en zonder enige toetsing aangenomen regel.

Verder beweert de hoofdregel ook: ‘Wanneer de muizen hun nesten in de herfst in de korenschoven dicht bij de huizen maken, krijgen we in de aanvang van de winter weinig sneeuw. Maken zij hun nesten echter hoog, dan valt er veel sneeuw’.

Deze bewering verdient eveneens het minste geloof. Anders zou hier weer een geval optreden waarin het dier maanden vooraf het heersende weer van een geheel jaargetijde zou ondervinden. Ter weerlegging van deze regel beroep ik mij op hetgeen ik hierboven bij de das heb gezegd.

[14] Onduidelijk. Mogelijk een overkapping boven de dorsvloer.

11. De waterrat (Mus amphibius).

Dit dier vind ik nergens als weerprofeet aangegeven, en toch verdient het in eigenlijke zin bij voorkeur onze opmerkzaamheid.

Er zaten hier dikwijls waterratten, en ik schoot ook enkele met de blaaspijp. Alleen trof ik ze nooit aan met een andere bezigheid dan zwemmend van de ene naar de andere oever.

Toen ik echter een keer op een zeer fraaie en heldere, en zelfs niet al te warme ochtend daar naartoe kwam, trof ik meer dan vijfentwintig à dertig waterratten in elkaars gezelschap aan, in een omtrek van ongeveer veertig passen. Ze zwommen niet alleen met zichtbare onrust rond in de beek en wel steeds grotendeels tegen het water in, maar gingen zelfs het water uit, gingen op de weg liggen en wel steeds met twee tot drie dicht tegen elkander aangedrukt. Spoedig echter sprongen ze wederom op en in het water. Hiermede gingen ze net zo lang door, tot ze in de gaten hadden dat ik verderging, en ze zich hierdoor gestoord voelden.

Het zonderlinge gedrag van deze dieren maakte mij oplettend. Ik keek of ik onweerswolken zag, maar ik ontdekte geen wolken. Ook was het eerder koel dan warm, en viel een onweer dus in het geheel niet te verwachten.

Tegen de middag begon de hemel echter plotseling bewolkt te raken, en tegen twee uur kwam er een groot onweer, waarbij het zo sterk regende, dat het water in die beek meer dan een halve el aanzwol en er een wekenlange landregen volgde. Daardoor werd ik nog opmerkzamer, maar de waterrat was voor mij nog geen weerprofeet, want het kon toeval zijn.

Nog diezelfde dag sprak ik daarover met een visser, die zich verwonderde over mijn late ontdekking en mij verzekerde, dat hij dit gedrag van de waterrat reeds vele jaren als een waar teken van een dichtbij zijnd sterk onweer had bevonden.

Hij beriep zich daarbij mede op het getuigenis van zijn kameraad, en toen ik later ook met deze sprak, en opzettelijk maar langs een grote omweg op dit onderwerp terechtkwam, stond op zijn lijst van weerprofeten, waarvan er niet weinig waren, de waterrat bovenaan. De oorzaak van het voorgevoel van deze dieren kan ook vanuit hun aard en leefwijze gemakkelijk verklaard worden.

De waterrat woont op oevers in holen, waar het water echter niet in mag komen. Zodra er echter een sterke regen optreedt waardoor de beken opzwellen, worden ze zo lang uit hun woningen verdreven, tot het water in de bedding weer zo ver is gedaald, dat de holen die zij bewonen wederom boven water staan.

12. De haas (Lepus timidus).

Boerenregel: ‘Wanneer de hazen wegkruipen op een plek waar het niet op hen kan regenen; weggaan uit lang gras of hoog koren; en zich op een rechte of droge plaats terugtrekken; krijgen wij regen’.

Deze regel is juist, maar de haas doet dit niet eerder, dan wanneer de regen reeds tamelijk dichtbij is.

Wanneer onweersbuien zich snel samentrekken en het in de verte reeds dondert, heb ik de angstigheid van de haas en zijn overijverigheid om zich in het woud of in het kreupelhout te verbergen, dikwijls opgemerkt.

Hun lichaamsbouw en vooral de fysieke inrichting van hun gehoors- en gezichtszintuig bepaalt dat ze erg bang zijn voor regen. In de grote openingen van hun altijd rechtopstaande oren kan de regen gemakkelijk binnendringen. Wanneer dat gebeurt, roept het zeer onaangename gewaarwordingen bij hen op, zoals men uit het voortdurend schudden met hun kop - wat zij doen wanneer zij in de regen komen - kan vaststellen.

Ze zijn nog meer bevreesd voor de regen en vooral sterke onweersregen vanwege hun steeds geopende ogen. Want zoals bekend is, kan de haas vanwege zijn korte oogleden zijn ogen niet dichtdoen. Zelfs wanneer hij slaapt, zijn ze open.

Men kan hieruit derhalve gemakkelijk afleiden welke onaangename en zelfs pijnlijke indrukken natheid en vooral sterke onweersregen op hen moeten maken.

Vandaar zijn angst voor regenweer, dat hij echter niet lang vooraf gewaar schijnt te worden.

13. Het konijntje (Lepus cuniculus).

En wel het wilde konijntje, want van het tamme (Lepus cuniculus domesticus) kan hier geen sprake zijn.

Boerenregel: ‘Wanneer de konijntjes meer dan gebruikelijk vreten, duidt dit op regen’.

Wel een zeer onzekere weerregel, want wie kan, wanneer men een konijntje ziet vreten, bepalen of het reeds lang of niet lang, of dat het nu pas is begonnen, of reeds voordien gevreten heeft?

Al is het ook juist dat bijna alle gras vretende dieren bij op handen zijnde regen bijzonder gericht zijn op vreten, zo zal dit toch met betrekking tot wilde dieren, die wij niet steeds onder onze ogen kunnen hebben, en dus ook tot het konijntje, als een zeer onbetrouwbare regel zijn opgesteld.

Bovendien is het konijntje een zeer vraatzuchtig en daarbij schuw dier, dat overdag maar weinig op voedsel uit is, en daarom voor dergelijke waarnemingen veel te verborgen leeft.

Deze regel is daarom op zich juist, maar om de hierboven aangevoerde redenen toch vaak zeer onbetrouwbaar.

14. Het hert (Cervus elaphus).

Boerenregel:
1) ‘Zoals het hert de bronst ingaat, zo gaat hij er ook weer uit. Gaat hij met mooi weer of nat weer erin, dan gaat hij er ook zo weer uit’.
2) ‘Wanneer de herten springen en met elkander spelen, is er regenweer op komst’.

Wat de eerste regel betreft, verraadt deze grote simpelheid en onwetendheid. Hier geldt ook wat ik hierboven bij de das heb gezegd, aangezien de bronsttijd vier tot vijf weken duurt. De oudere herten treden reeds de bronsttijd in aan het einde van augustus en in het begin van september. De jongere echter vaak pas tegen het einde van september.

Rond deze tijd komt de paardrift bij deze dieren instinctmatig. Aangezien ze echter rond deze tijd volledige voeding hebben, en de weersomstandigheden, ongeacht of het regenweer of helder weer is, nog steeds niet koud zijn, hebben die beslist op deze machtige natuurlijke aandrift niet de minste invloed.

Het hert zal in deze tijd in de bronst treden, ongeacht hoe de weersomstandigheden zijn. Want dan leeft het zuiver voor de paardrift; let zelfs niet op honger; legt zijn eenvoud, zijn angstigheid, zijn zachtmoedigheid af; en is net zo driest en woest als een verscheurend dier.

In deze tijd zullen de weersomstandigheden beslist geen indruk op hem maken, of de tijd van zijn intrede in de bronst bepalen.

Maar waarschijnlijk wil men met deze regel slechts zeggen: ‘Zoals de weersomstandigheden zijn op het tijdstip waarop het hert in de bronst treedt, zo zijn ze ook op het moment waarop hij er weer uitgaat’. Maar waarom neemt men dan juist het arme hert in de mond? Waarom zegt men niet: ‘Zoals de weersomstandigheden bij de aanvang of in het midden van september zijn, zo zijn ze ook bij de aanvang of in het midden van oktober’?

Dat zou echter te opmerkzaam maken op de onzin van deze regel, en daarom moet het arme hert eraan geloven.

In de tijd dat het hert in de bronst is, valt ook de dag- en nachtevening, en rond deze tijd zijn de weersomstandigheden gewoonlijk onder weinig merkbare afwisselingen enige tijd bestendig. Wellicht is dit de aanleiding tot die regel.

Wat de tweede regel betreft, namelijk dat het springen en spelen van het hert regen beduidt, is die weliswaar niet zo onnozel, maar evenzo onjuist als de eerste. Slechts zeer zelden zal men herten zien spelen, en als het al geschiedt, dan zijn het hetzij hertenkalfjes of wildkalfjes, of hoogstens jonge, mannelijke herten zonder volgroeid gewei[15], of niet-dragende tweejarige hindes zonder nageslacht[16], die dit net als andere jonge dieren moedwillig doen. En dit heeft, evenmin als wanneer oudere herten vechten, niet de geringste betrekking op een voorgevoel van weersverandering.

Ook zegt men: ‘Wanneer de herten soms in januari of februari, net als in de bronsttijd schreeuwen, is dit een teken van een op handen zijnde koude’.

Dat de herten rond deze tijd, wanneer het voordien lauw en goed weer was, en daarop plotseling weer grote koude en sneeuw optreedt, bij tijd en wijle schreeuwen, heeft een oude ervaren jager mij verzekerd. Echter, wanneer zij dit deden, was de koude er reeds, en drukte op hen. Dit, en de snelle overgang van het nauwelijks lenteachtige, open en reeds rijkelijk voedsel belovende weer, naar kouder en weer minder voedselrijke weer, roept in hen een pijnlijk gevoel op, waardoor ze die klanken eruit persen.

Bovendien zou dit schreeuwen heel anders zijn dan wat ze laten horen in de bronstijd. Dat namelijk bevat snel opeenvolgende, snuivende, bruisende en zelfs hartstocht

---

15 “Spieszer”. Dit is de verzamelnaam voor deze herten. Heeft geen Nederlands equivalent.

16 “Schmaltiere”. Ook hier betreft het de verzamelnaam voor een groep dieren. Evenmin is er een Nederlands equivalent.

verradende tonen, zoals het brullen van de koeien en kudderunderen tegen de lentetijd, wanneer ze voor het eerst de weide op worden gedreven. Het eerstgenoemde evenwel, bevat meer langzame, holklinkende en door pijn opgeroepen tonen, zoals het brullen van een hongerige stalkoe. Weg dus met het hert, of het nu een rood-[17] of damhert is, uit de lijst van onze weerprofeten.

15. Het schaap (Ovis aries).

Boerenregels:
1) ‘Wanneer de schapen ’s avonds nog op bergen en heuvels lopen en daarop rondspringen, komt er aanhoudend helder weer.’
2) ‘Wanneer daarentegen de schapen veel springen en met de koppen tegen elkander stoten, vroeg de weide opgaan, bij het terugkeren het gras op de wegen wegvreten en zich daar niet van laten wegdrijven, betekent dit regen’.

Die Schafe lieben, wie die Ziegen von Natur Anhöhen und bergigte Gegenden, und wenn die Schäfer in Gegenden hüthen, wo Anhöhen und Berge sind, so wird man immer sehen, daß die mehresten Schafe sogleich dahin eilen. Vorzüglich

De eerste regel is foutief en zonder onderzoek neergeschreven, en wie de aard van de schapen ook maar enigszins kent, zal zijn onbetrouwbaarheid gemakkelijk inzien.
De schapen houden net als de geiten van heuvels en bergachtige omgevingen, en wanneer de herders in omgevingen

[17] Onduidelijk.

hoeden waar heuvels en bergen zijn, zal men steeds zien dat de meeste schapen daar meteen naartoe ijlen. Voornamelijk doen ze dit bij helder, stil weer, en minder bij regen en storm. Dat is echter geen teken van een voorgevoel van weersverandering, zoals ik vaak en bewust heb geobserveerd, en daarbij aan menig verstandige herder om raad heb gevraagd.

Een verstandig denkende herder (zoals men er maar weinig aantreft) verzekerde mij, dat de schapen graag weiden op bergen en heuvels, omdat de aldaar groeiende kruiden veel weldadiger zijn dan die op de vlakten en in de dalen. Daar gingen de schapen bij voorkeur op uit. De man schijnt inderdaad gelijk te hebben. Wat de tweede regel betreft, is eveneens daarin onjuist, dat het springen en stoten der schapen regen beduidt. Dit doen ze zuiver uit overmoed en soms ook uit boosheid. Want ook het vrome, geduldige schaap wordt boos.

Juist is echter, dat hun gretige vreten terwijl men kan vermoeden dat ze niet zeer hongerig meer zijn, een zeker teken van een voorgevoel van regen is, die vaak pas de dag daarop volgt. Voornamelijk geven zij dit te kennen doordat zij ‘s avonds bij het terugkeren nog gretig en tijdens het lopen vreten, zodat ze vaak de pollen mee uit de aarde scheuren. In de biologie van het schaap zou ik geen andere reden weten voor dit voorgevoel, dan dat het schaap, dat toch al een hekel heeft aan natheid - en het zelfs maandenlang althans op de weide zonder te drinken kan uithouden -, zich bij het voorgevoel van een spoedige reden nog eenmaal bij droog weer flink vol wil vreten.

Het ware feit dat de schapen het droge gras veel liever vreten dan het door de regen doornat gemaakte gras, en dat het laatste voor hen ook veel schadelijker is en vaak rotting veroorzaakt, begunstigt mijn mening.

16. De geit (Capra hircus).

Hetgeen ik tot nu toe over het schaap heb gezegd, vindt ook bij de geit plaats, vooral wanneer ze de weide op worden gedreven.

17. De os (Bos taurus).

Daaronder valt niet alleen de os als os te verstaan, maar ook het rundvee in het algemeen, dus koeien, stieren, kalveren, et cetera.

Boerenregels:
1) 'Wanneer ossen en koeien hun neuzen en koppen de hoogte in steken, lucht inademen en hun snuit aflikken, krijgen we regen'.
2) 'Wanneer het rundvee tegen de middag naar de lucht hapt; wanneer het op de weide met uitgestrekte staart springt; wanneer het sterk dampt en zweet, met de horens in de grond woelt en de kop naar het noorden heft; wanneer de runderen hun poten aflikken en zich naar de stal ijlen; wanneer de jonge koeien doldriest tussen de paarden lopen; betekent dit onweer en donderslagen'.
3) 'Wanneer de kalveren blij huppelen, wordt het goed weer'.

De eerste en tweede regel kan men moedig bijeennemen, vooral wanneer ten tijde dat het rundvee de weide wordt opgedreven, de meeste regen hetzij voor, samen met, of na onweer volgt, of ook een zogenaamde onweersregen is.

In beide regels, maar voornamelijk in de tweede, die hoe dan ook met vele overdrijvingen door de boeren is opgetuigd, schuilt hooguit als waarheid, dat het rundvee door diep ademen en een merkbaarder en hoorbaarder gesnuif, waarbij het vaak de kop de lucht in steekt en dan naar lucht hapt, vooral regenlucht, en door onrust, angstig heen en weer lopen (gebruikelijke werkingen van de zware onweerslucht), een naderend onweer aanduidt. Hoe vaak hoorde ik niet herders, wanneer zij 's

avonds het vee naar binnen dreven, zeggen: “Het vee was vandaag zo onrustig, dat ik het nauwelijks in toom kon houden. Wij krijgen beslist deze avond of deze nacht zwaar onweer.”

Dat trad telkens op, en van de onrust en angstigheid van het rundvee bij een op handen zijnd onweer, heb ik mijzelf genoegzaam overtuigd.

De derde regel echter: ‘Wanneer de kalveren blij huppelen, wordt het goed weer’, kan slechts een gebeurtenis van blijdschap zelf zijn, of zuivere eenvoud.

De kalveren huppelen voornamelijk, en zijn vrolijk en maken zogenaamde bokkensprongen, bij een goede weide en stil, warm weer. Bij een ordentelijk regenweer (dat moet dan een zachte, spoedig voorbijgaande onweersregen zijn), doen zij dit niet, en wanneer enkele uren daarop de hemel al opklaart. Verstandige herders hoorde ik dikwijls over deze onnozele boerenregel lachen, en niettemin heeft een zekere geleerd doende man (die ik nog steeds als belachelijk zie) die regel in de Reichsanzeiger onder zijn antieke wapens tegen mij gebruikt.[18]

18. Het paard (Equus caballus).

Boerenregel: ‘Wanneer een anders snel paard langzaam en traag loopt, betekent dit spoedige regen’.

Een van de meest waardeloze onder alle boerenregels. Alleen in de zomer bij een zware onweerslucht, die bijna op ieder dier drukt, is ook het paard niet meer zo monter en ras, vooral aangezien onweer bijna altijd op grote warmte volgt, waardoor het dragende of trekkende paard reeds afgemat wordt.

In de winter, het voorjaar en de herfst zal men vóór een regen bij het paard geen traagheid en matheid bespeuren.

---

[18] Kennelijk heeft er een polemiek tussen de auteur en de ander plaatsgevonden.

19. De ezel (Equus asinus).

Boerenregel: ‘Wanneer de ezels veel balken en met de koppen en oren schudden, duidt dit op regen dichtbij’.

Men mag dan wel altijd zeggen, wanneer men een simpel, gevoelloos mens wil schilderen: “Het is een domme ezel”, maar de ezel is nog niet zo dom en gevoelloos als het spreekwoord zegt dat hij is. Zijn gebalk wordt echter geenszins opgeroepen door het vooraf aanvoelen van een weersverandering en daarin is die regel onjuist, maar door een ongewoon vaker schudden van zijn gehele lichaam en door veel rondsjouwen op de grond, wordt hij voor ons een van de betrouwbaarste weerprofeten. Weliswaar doen alle ezels dit zo nu en dan, maar niet vaak, en in een uur vaak meerdere keren, ook wanneer niet het voorgevoel van dichtbij regenweer - wat de ezel in het geheel niet behaagt - hen daartoe brengt.[19] Ik twijfelde eerst zelf aan de juistheid van deze regel, maar niet alleen zeer geloofwaardige mannen prezen mij in aangegeven mate de ezel als weerprofeet aan, want ik heb mij er vervolgens ook zelf meermalen van overtuigd.[20]

En de ezel was ook een van de dieren die de aardbeving in Calabrië het eerst vooraf aanvoelden.[ii]

20. Het zwijn (Sus scrofa).

---

[19] “wenn sie nicht die Vorempfindung (...) dazu bringt”.

[20] Deze conclusie is niet duidelijk, gezien de voorgaande zin, waarin het woord “nicht” wordt gebruikt, die het tegendeel zou doen verwachten. Nu wordt “nicht” in het Duits wel vaker op deze verwarrende manier gebruikt, evenals in het Nederlands.

Boerenregel: ‘Wanneer de zwijnen spelen, hun voer verstrooien en zich in de modder wentelen, duidt dit op regen’.

De zwijnen spelen weinig of in het geheel niet, en wanneer ze het doen, is dit evenmin een teken van een weersverandering als wanneer ze hun voer verstrooien. De zwijnen verstrooien hun voer ook niet, want dat zegt men slechts van het vee dat met hooi en dergelijke gevoederd wordt. Ze werpen het uit de trog, en dat doen niet enkele zo nu en dan als het vooruit aanvoelen van komend weer, maar enkele altijd, en andere helemaal niet. Iedere leek op veegebied kan daarom hem beleren, die nog aan deze regel gelooft.

Sowieso is het gemene zwijn reeds van nature een van de meest gevoelloze dieren, dat bovendien nog door zijn voortdurend wroeten in uitwerpselen (wat daarom eveneens geen teken van een weersverandering kan zijn) de inwerking van de veranderde lucht op zijn lichaam verhindert.

Het zwijn was welhaast ook het enige dier dat bij de aardbeving in Calabrië vrijwel geen voorgevoel uitte.[iii]

II. VOGELS.

Onder de vogels treffen wij veel meer betrouwbare weerprofeten aan, dan onder de zoogdieren, en wel aangezien zij merendeels in de buiten- en hogere lucht leven, waar vele weersomstandigheden het eerst ontstaan, voordat ze zich in de onderste, dikkere lucht bij de aarde, waar de zoogdieren wonen, uitbreiden en daar merkbaar kunnen worden aangevoeld.

Roofvogels (Accipitres).

Over dezen zegt men in het algemeen: ‘Wanneer de gieren en andere roofvogels ten tijde van het mooie weer zeer krijsen, of in een kring hoog in de lucht zweven, volgen regen en onweer’.

Wat deze boerenregel hier eigenlijk voor roofvogels wil laten weten, kan ik niet bepalen, aangezien er van de roofvogel, waarvan er vier klassen[21] en tweehonderdveertig soorten zijn, al te veel zijn, en er niet één bepaalde soort genoemd is. Het ware en onware van deze regel zal men echter het beste kunnen vinden, wanneer ik de roofvogels die mij als weerprofeten bekend zijn, aangeef.

1. De rode wouw, kippengier[22] (Falco milvus[23]).

---

[21] “4 Gattungen”. Onduidelijk. Er zijn 2 orden roofvogels.

[22] “Hühnergeyer”. Deze term lijkt geen Nederlands equivalent te hebben.

[23] “Die Gabelweyhe, Hühnergeyer”. Het gaat om één en dezelfde vogel. De term ‘Falco milvus’ werd oorspronkelijk door Linnaeus gebruikt. Later kwam de term ‘Milvus milvus’ in zwang. In Duitsland ook bekend als ‘Rote Milane’ of ‘Rotmilan’.

Wanneer deze roofvogel bij helder weer hoog in de lucht - waar hij ons soms slechts met de grootte van een duif toeschijnt - en wel in zijn eentje vliegt, is dit een zeker teken dat wij nog enkele dagen mooi, helder weer behouden. De hogere lucht is dan nog zuiver en dun, vandaar dat er nog geen regen te vrezen valt.

Wanneer er echter van deze vogels drie, vier en meer samen, en wel reeds lager in een cirkel zweven (want geheel laag vliegen ze zelden wanneer ze niet een prooi ruiken), en daarbij hun gedempte en reeds angst verradende gekrijs laten horen, is dit - zoals ik met diverse personen vaak bemerkt heb - een evenzo zeker teken dat de dag daarop, of hoogstens de tweede dag daarop, regen of wind volgt.

2. De oehoe (Strix bubo).

Wanneer deze roofvogel zich in de nacht ver van geïsoleerd liggend geboomte[24] verwijdert en meer landinwaarts vliegt, is dit een teken dat we helder, mooi weer krijgen. En wanneer deze weersomstandigheid reeds voorhanden is, dat die nog enige dagen bestendig blijft. Ik stel deze regel allereerst op, omdat ik die uit ervaring als juist heb bevonden.

Wanneer de oehoe echter laat in de avond, vooral in de zomer, nog in het kreupelhout en op rotsen zijn schrikwekkende ‘oehoe’ laat horen, is dit een even juist teken dat we spoedig regen krijgen.

3. De kleine steenuil[25], ruigpootuil[26], lijkenhoentje[27] (Strix passerina[28]).

---

[24] “Gehölzen”.

[25] “Der kleine Kauz”.

[26] “Todteneule”. De ruigpootuil lijkt op de steenuil, maar is niet hetzelfde.

Deze als voorbode van een sterfgeval algemeen en ook nu nog uit bijgeloof hier en daar gevreesde vogel, is eveneens een betrouwbare weerprofeet. Zijn zachte en stille rondzweven in de buitenlucht, meer verwijderd van menselijke woningen, is een teken van goed, stil en bestendig weer. Terwijl zijn oponthoud bij huizen, waar hij zelfs vaak angstig voor de ramen fladdert, regen en storm betekent.

Wat ik tot nu toe over de oehoe en de kleine steenuil gezegd heb, geldt grotendeels ook voor de overige uilsoorten. Het voorgevoel van deze vogels over toekomstige weersomstandigheden is gemakkelijk te verklaren uit hetgeen ik hierboven over de vleermuis zei, die zij als hun voedsel zien.

De boerenregel zegt weliswaar: ‘Wanneer ’s nachts de uilen veel roepen, duidt dat op goed weer’, maar dit is onjuist, en wie erop gaat letten, zal het tegendeel ontdekken.

Verder zou ik geen roofvogel weten die een betrouwbare en geroemde weerprofeet is, of het zou, met betrekking tot de vorst, de klauwier zijn.

4. De grauwe klauwier[29], de doorndraaier[30] (Lanius[31] collurio L[32], of - volgens Bechstein - Lanius spinitorquus).

---

[27] Bijnaam in vroegere tijden in Duitsland gegeven aan de steenuil, vanwege zijn roep: “Kommit”, m.a.w. “Kom mee”.

[28] Verwarrend. De auteur scheidt soms namen door een komma, en bedoelt dan ‘ofwel’, en niet ‘en’, zoals bij de Falco milvus. Hier echter betekent de komma allebei. De steenuil is namelijk hetzelfde als het lijkenhoentje. Feitelijk heet de steenuil de ‘Strix nocta’, dus nachtuil. Hij wordt ook wel de ‘Strix passerina’ genoemd, maar door sommige experts (bijvoorbeeld Keulemans in ‘Onze vogel’s’, deel I, 1869) wordt dit als foutief bestempeld.

[29] “Der kleine Würger”.

[30] Omdat deze vogel zijn prooi op doorns spietst.

[31] ‘slachter’.

Boerenregel: ‘Wanneer de doorndraaier komt, komen er geen vorstperioden meer’.

Dat geschiedt vaak, maar ook vaak niet. De aankomst van de doorndraaier zelf, heeft op de vorst in het geheel geen invloed, maar de tijd waarin hij weer bij ons aankomt, heeft dat wel.
De doorndraaier is een van de laatste trekvogels die bij ons aankomen. Gewoonlijk komt hij in begin mei en soms pas in het midden daarvan. Natuurlijkerwijze komen rond deze tijd zelden nog vorstperioden zoals in maart en april, maar daar is men helemaal niet zeker van.
Het maakt dus niet uit en het is net zo ongewis wanneer men zegt: ‘Wanneer de doorndraaier komt, komen geen vorstperioden meer’, als wanneer men zegt: ‘In het begin of in het midden van mei is men gevrijwaard van vorstperioden’.

5. De groene specht (Picus viridis).

Boerenregel: ‘Wanneer de groene specht veel knarst en schreeuwt, volgt regen’.

Het schreeuwen van de groene specht kan men geen knarsen noemen, maar het is juist, dat er regen volgt wanneer hij veel schreeuwt. Hij is evenwel een weerprofeet, die ons de verandering van het weer alleen te laat, en wanneer wij die reeds zelf zien en voelen, aanduidt.
Krijst hij vroeg, dan volgt gewoonlijk mooi weer rond de middag, en vaak enkele uren daarop de regen. Krijst hij in de namiddag, dan krijgen we in de avond en vaak nog eerder regen.

---

[32] De toevoeging ‘L’ is ook hier onduidelijk. Heeft mogelijk betrekking op Linnaeus, die hem in 1758 beschreef.

Ten tijde van de hooioogst, waar het vaak op enkele uren aankomt om het droge hooi nog op het droge te brengen, moet men hem daarom niet miskennen, vooral omdat zijn stem zo luid en hoorbaar is.

6. De ijsvogel (Alcedo ispida).

Boerenregel: ‘Wanneer de ijsvogel aan de oever zijn vleugels naar de zon uitspreidt, krijgen wij mooi weer’.

Deze regel is zeer onduidelijk, want wanneer de zon schijnt, hebben we merendeels reeds mooi weer. En bij slecht weer, waar geen zon schijnt, kan de ijsvogel immers niet zonnen.

Wellicht wil men daarmee zoveel zeggen, dat wanneer de ijsvogel bij mooi weer zont, het weer bestendig is. Of: wanneer na de regen de zon direct weer schijnt, en de ijsvogel gaat zonnen, wij weer mooi weer krijgen.

Maar ook dit alles zou dan onjuist zijn. Het zonnen van de ijsvogel en de water- en moerasvogels in het algemeen, is meer een teken dat het weer onbestendig blijft, dan dat wij mooi weer krijgen.

De ijsvogel en diverse andere vogels die aan het water en aan moerassen leven, zag ik altijd vaak dán en vooral lang zonnen, wanneer zonneschijn en regen elkaar steeds afwisselden en wij zogenaamd aprilweer hadden. Rond deze tijd steekt de zon merendeels zeer heet, en dat is het tijdstip waarop de ijsvogel aan de oever zijn vleugels naar de zon uitspreidt. De ijsvogel is daarom in eigenlijke zin in het geheel geen weerprofeet.

7. De draaihals (Yunx torquilla).

Over deze vogel zeggen sommigen: ‘Wanneer hij veel krijst, duidt dit op mooi weer’.

Anderen daarentegen, zeggen dat het op regenweer duidt.

Beide beweringen moet ik als onjuist verwerpen. Ik heb twee paartjes van deze vogels gedurende een zomer nauwkeurig geobserveerd, maar nooit bevonden dat hun gekrijs een weersverandering aanduidde. Wel merkte ik bij beide paartjes, dat de mannetjes tijdens de tijd dat het vrouwtje broedde, bijzonder veel en aanhoudend krijste.

Ook deze vogel is dus geen weerprofeet.

8. De koekoek (Cuculus canorus).

De koekoek wordt eigenlijk niet als weerprofeet gepresenteerd, maar veeleer zou hij door zijn vroege verschijnen en door zijn vele roepen de heersende weersomstandigheden van gehele jaargetijden bepalen.

De boerenregel zegt:

1) 'Wanneer de koekoek in maart veel roept, volgt een warme lente'.

2) 'Wanneer de koekoek zich zo nu en dan laat zien, volgt bij voorkeur een hete zomer'.

In maart zal men de koekoek zelden horen roepen, aangezien hij zich merendeels pas in april, en wel in de laatste helft daarvan, laat horen.

Hij kan in maart echter reeds roepen, of zich anders wel bij tijd en wijle laten zien. Dit kan op warmer of kouder weer in het voorjaar en de zomer geen invloed hebben, en dit om de redenen die ik hierboven bij de das heb aangevoerd.

De koekoek laat zich vroeg zien en roept vroeg wanneer spoedig mooi lenteweer invalt. Hij laat zich later zien en horen wanneer het tegendeel plaatsvindt.

Weg dus ook met deze vogel uit de lijst van onze weerprofeten.

De raaf (Corvus).

Bijna alle ravensoorten beschouwt men als weerprofeten. Of dat terecht of onterecht is, zal men het beste kunnen beoordelen wanneer ik ze het onderzoek laat passeren.

9. De gewone raaf, kolkraaf (Corvus corax).

Men zou hem de feitelijke raaf moeten noemen, want alle overige, waarvan enkele in het gewone leven ook raaf genoemd worden, heten kraaien.

Of deze geweldige en moedige, maar steeds zeldzamer wordende roofvogel werkelijk een weerprofeet is, kan ik zelf - aangezien ik niets zonder eigen ervaringen en waarnemingen beweer - met zekerheid niet zeggen. Ik heb weliswaar deze inderdaad mooie vogel gezien en bewonderd. Maar omdat hij slechts in de dikste en verwijderdste wouden leeft, waar ik mij niet dagen- en wekenlang kon ophouden, heb ik over zijn waarde of onwaarde als weerprofeet niet beslissend kunnen oordelen.

Enkele personen, te weten jagers, houthakkers, et cetera, hebben mij niettemin verzekerd: ‘Wanneer de kolkraaf stil op een hoge rots of boom zit en zacht kwekkert, betekent dit aanhoudend mooi weer. Wanneer hij echter onrustig rond rotsen of anderszins zwermt en daarbij luid krijst, volgt er zeker, ook wanneer het het mooiste weer is, de dag daarop storm of regen’.

Anderen die ik hieromtrent bevroeg, zeggen dit niet bevonden te hebben. Wellicht echter, hebben zij er niet op gelet.

Uit eigen ervaring kan ik over deze meningen niet beslissen. Aangezien mij echter de kolkraaf naar zijn aard en leefwijze zo

geheel als weerprofeet geschikt lijkt te zijn, en ik de komende zomer vaak een jachthuis zal bezoeken, in de buurt waarvan een paar bosgebieden vallen, hoop ik daarover meer helderheid te verkrijgen. Ik zal de resultaten van mijn waarnemingen, wanneer ze gunstig uitvallen, bekendmaken.

Gewis is deze vogel, die in oude tijden voor het bijgeloof zeer misbruikt werd, vanwege zijn scherpe zintuigen eerder een weer- dan een ongeluksprofeet. Want dit is de raaf van wie de waarzeggers (augures) in oudere tijden zoveel kennis verwierven, waardoor zij de simpelen voor geld en goede woorden dan weer hoop gaven, dan weer vrees en schrik aanjoegen.

Van zijn stem alleen, konden of wilden zij wel zo’n 64 verscheidenheden kennen, waarvan elke zijn bepaalde betekenis zou hebben. Sommigen aten zelfs het hart en de ingewanden van deze raaf, om zich daardoor een profetische geest te verschaffen. In die tijd was deze raaf aan Apollo gewijd, en ook nu nog vereert een nog wild volk in Noord-Amerika hem, de Akanka’s, als een godheid die zij Manitu noemen, en bij alle belangrijke ondernemingen vragen zij hun opgezette godheid om zijn profetisch raad. Dit alles moge bijgeloof, moge augures- of papenbedrog zijn, dat geef ik zelf toe, maar niet geheel zonder grond is deze vogel niettemin als werktuig van het bedrog boven vele andere vereerd geworden.

Hij moest toch door zijn leefwijze, stem en door zijn gedrag de bedriegerij begunstigen, anders zou men spoedig in zijn plaats een andere vogel hebben gekozen. Ook is het juist, dat hij het werkelijk in zijn macht heeft om zijn stem te veranderen. En wie kent niet zijn vaardigheid om boven alle andere vogels het duidelijkst te leren spreken?[iv]

Altijd genoeg reden om deze vogel op zijn minst als weerprofeet te verwaardigen met onze bijzondere opmerkzaamheid.

10. De zwarte kraai (Corvus corone).

De grootste raaf na de kolkraaf, of eigenlijk de gewone raaf.

Boerenregel: ‘Wanneer de raven aan de bomen hangen en met hun vleugels slaan, duidt dit op regenweer’.

Van deze ravensoort is het in het geheel niets zeldzaams wanneer hij op bomen gaat zitten, want ze houden zich vooral graag op bomen op, en nesten daarop. Daarom heeft het niet in de verste verte betrekking op onweer wanneer zij zo nu en dan, deels uit toeval, deels voor de grap meer aan de stammen der bomen hangen dan dat ze daarop gaan zitten.
Van deze raaf zal men dit hoe dan ook zelden zien. Dus in het geheel geen weerprofeet, want ook zijn min of meer gekrijs heeft op de een of andere weersverandering, zoals ik dikwijls bemerkt heb, in het geheel geen betrekking.

11. De roek[33] (Corvus frugilegus) en de bonte kraai[34] (Corvus cornix).

Ik vat deze beiden tezamen, aangezien ze op zijn minst bij ons steeds met elkander in gezelschap leven.

Boerenregel: ‘Wanneer de raven en kraaien boven hoge gebouwen of rotsen in groepjes in cirkels rondvliegen, en daarna aan de rand van het water heen en weer lopen, zeer krijsen en in het water duiken; wanneer met name de kraaien in het water op stenen zitten en met gekrijs onderduiken, of wanneer ze in grote groepen vliegen en hun koppen tijdens het vliegen overeind houden; duidt dit alles op regen’.

---

[33] “Die eigentliche Krähen, und zwar die Saatkrähe”. Ook bij ons als ‘zaadkraai’ bekend.
[34] “Nebelkrähe”. Ook bij ons als ‘nevelkraai’ bekend.

Allemaal onjuist en zonder overleg en toetsing tot een regel bestempeld.

Wanneer de kraaien zich in grote hoeveelheden verzamelen, en boven hoge gebouwen en rotsen in groepen in kringen rondvliegen, geschiedt dit slechts in de herfst en bij voorkeur in de maand november, waar ze zich in grote gemeenschappen verzamelen en gedurende de winter tezamen blijven.

Rond deze tijd ziet men ze dikwijls bij duizenden trekken, en wel bijna altijd vanuit het zuidoosten naar het noordwesten. Gedurende hun trektochten zweven ze dikwijls geruime tijd op één plek in een kring rond, en zetten dan hun reis voort.

Dit schijnen zij echter meer voor hun plezier te doen, zoals men uit de zwenkingen die zij daarbij maken, moet concluderen, dan vanuit een gewaarwording die door het voorgevoel van een weersverandering zou kunnen zijn opgeroepen. Daarbij houden sommigen hun kopjes omhoog en wel slechts om een goed blikveld te hebben. Want op deze trektochten vliegen zij niet alleen naast, maar ook boven en onder elkaar. En daar zij, vooral terwijl zij spelenderwijze in een kring rondvliegen, vaak tegen elkaar aanstoten, zal steeds de bovenaan vliegende de onder hem vliegende, en nog meer de onderaan vliegende de bovenaan vliegende, in het oog hebben, om voor diens stoot te kunnen uitwijken. Daarom draaien en wenden zij hun kopjes en houden zij ze vaak naar boven en naar beneden.

Dit alles is echter net zo min een teken van het voorgevoel van onweders, als dat de kraaien met gekrijs in het water onderduiken, hetgeen ik nog nooit gezien heb.

Deze kraaien zijn daarom in het geheel geen weerprofeten, tenzij men ze hiervoor houdt omdat er, wanneer ze in de maand november in grote groepen samenkomen, merendeels kou, sneeuw of een ander soort slecht weer volgt, maar dit brengt het jaargetijde reeds met zich mede.

12. De kauw (Corvus monedula).

Reeds een betere weerprofeet, hoewel niet door de uitingen die de boerenregel aan hen toeschrijft.

Boerenregel: ‘Wanneer de kauwen eenzaam op de huizen zitten, met de vleugels fladderen, met de snavel op hun huid rondgaan - alsof ze iets zochten -, betekent dit regen’.

In deze regel zit iets waars, maar daarbij ook zo veel onbetrouwbaars, dat de vele uitzonderingen de regel als regel geheel omver moeten werpen. Het is echter juist, dat voor een dichtbije regen veel vogels hun veren oppoetsen en ze met hun snavels uittrekken. De kauwen doen dit ook. Zeer veel andere oorzaken bepalen echter eveneens dat de vogel deze werkzaamheid uitvoeren.

De raaf, die in een smerige waterplas in de modder heeft rondgebaggerd en zich daarbij vervuild heeft, gaat op een boom zitten en poetst zich. De Vlaamse gaai die in het natte gras naar wormen zoekt, en zelfs de kauw, wanneer hij vroeg, voordat het druk wordt, in smerige straten zijn eerste ontbijt heeft gezocht, doen dit, en op gelijke wijze nog vele andere vogels.

Ze fladderen daarbij ook met hun vleugels, maar niet uit voorgevoel van toekomstig weer, maar uit reinheid, die vooral de vogels in een zo hoge graad eigen is. Door het poetsen en fladderen willen ze zich namelijk alleen maar van vuil bevrijden, en de in wanorde geraakte veren hun vorige positie weer teruggeven.

Dit is toch al bij de vogels een bezigheid die ze, wanneer ze volgegeten zijn en een goede maaltijd hebben gehouden, bijna altijd - ik zou bijna zeggen, mechanisch - verrichten. Geen zeker teken dus van onweer.

In volgend opzicht echter zijn de kauwen beslist juiste weerprofeten. Wanneer ze zich namelijk in grotere aantallen rond de torens en wel met groot gekrijs verzamelen en naar het veld vliegen, maar spoedig wederom met gekrijs terugkomen en

verder veel onrust tonen, volgt zekerlijk nog diezelfde of de volgende dag stormachtig weer, hetzij sneeuw of regenstorm, al naar gelang het jaargetijde met zich meebrengt. Bovendien schijnen de kauwen meer storm en wind dan regenweer vooraf te ervaren. Wellicht maakt deze weersverandering wegens hun verblijf op hoge torens, waar de wind hun zo lastig wordt, zo veel indruk op hen.

13. De ekster (Corvus pica[35])

en de

14. De Vlaamse gaai of schreeuwekster[36] (Corvus glandarius[37]).

Boerenregel: ‘Wanneer eksters en de schreeuwers veel schreeuwen, duidt dit op regen’.

Geheel onjuist. Het geschreeuw van deze grappige en ondeugende vogels heeft geheel andere en wel zeer uiteenlopende motieven. De voornaamste zijn vrolijkheid en bewondering. In mooie, helder lentes en op herfstmorgens schreeuwen ze het meest, en de wendingen die ze daarbij maken, bewijzen duidelijk dat ze het uit vrolijkheid doen.

Komen enkele schreeuweksters of eksters tegen de herfsttijd in een vogelstrik waarin enige gevangen vogels fladderen, dan heffen ze een groot geschreeuw aan, dat spoedig meerdere naderbij lokt en waardoor het geschreeuw in de gehele buurt algemeen wordt, en vaak urenlang duurt. Dit doen ze ook,

---

[35] Feitelijk: ‘Corvus, pica pica’.

[36] “Holzheher”. Ook wel: ‘Eichelhäher’. ‘Häher’ is een onomatopee: een woord dat door zijn samenstelling een geluid beschrijft, bijvoorbeeld ‘oehoe’ bij een uil. Toch lijkt deze vogel een andere roep voort te brengen.

[37] Feitelijk: ‘Corvus [kraaiachtige], garrulus glandarius’.

wanneer ze een kat, een hond, een roofvogel of een andere vijand of anderszins subjecten gewaarworden die hun opvallen, en voor wie ze zich veilig wanen.

Als een zeker teken van een weersverandering mag dus het schreeuwen van deze vogel in het geheel niet in aanmerking worden genomen.

15. De hop (Upupa epops).

Over deze soort hoorde ik ook dikwijls zeggen, dat hij door zijn roep een weersverandering zou aanduiden. Sommigen zeggen, dat het goed weer betekent; anderen menen dat het op regen duidt. Beide zijn zonder grond, vooral het laatste.

De hop roept bij voorkeur slechts in de lente, in de paartijd, en dan nog slechts wanneer goed weer reeds voorhanden is. Bij regenachtig, koud weer hoort men hem zelden of in het geheel niet schreeuwen. Want wanneer hij zijn hoet-hoet-hoet[38] - waarvan hij de naam ‘ganzenhoeder’ heeft gekregen - laat horen, is het een teken van zijn vrolijkheid, en vrolijk is hij slechts bij goed weer. Want nat, koel weer is niet zijn element.

Men kan daarom slechts zeggen: is het in het voorjaar mooi weer, dan roept de hop vroeg. Maar niet: wanneer de hop roept, krijgen wij goed of slecht weer.

Bij nat, koel weer heb ik hem nimmer horen roepen. Wel echter dikwijls veertien dagen lang, bij mooi weer, tot op de morgen waarop het weer veranderde. Ook de hop is dus geen weerprofeet.

16. De gans (Anas anser) en wel de tamme gans (Anas anser domesticus).

[38] Volgens een Nederlandse bron zou dit als hoep-hoep-hoep klinken.

Boerenregel: ‘Wanneer de ganzen gakken, met geschreeuw gaan eten, en ruziemaken en bijten om het voedsel, betekent dit regenweer’.

Gans onzin. De ganzen gakken altijd. Met gegak verleidt het mannetje het vrouwtje, wanneer hij haar slechts enkele uren niet bij zich heeft gehad. Met gegak begroeten de ganzen elkander wanneer zij samenkomen, en het gegak is wederom hun afscheid, wanneer men ze uit elkander drijft.

Met geschreeuw lopen en vliegen ze naar het eten wanneer ze hongerig zijn, en bijten en maken ruzie om het voedsel, wanneer er niet voor allen voldoende voorhanden is.

De gans is namelijk een vraatzuchtig en strijdlustig dier. Hoe heeft men dan in ’s hemelsnaam op de gedachte kunnen komen, dat de gebruikelijke betuigingen van vriendschap, de ruzie- en vraatzucht van de ganzen, als een teken van voorgevoel van slecht weer moeten worden aangezien?

17. De wilde gans (Anas anser ferus).

Alleen in de winter (want in de zomer is hij niet bij ons) kunnen wij uit zijn hoge of lage vlucht tot koud, helder, of tot triest, stormachtig weer concluderen, maar dit ook met een tamelijke zekerheid. Vliegen de wilde ganzen hoog in de lucht en daarbij rustig en geordend, is dit een zeker teken dat wij nog enkele dagen stil, helder, maar koud weer behouden. Vliegen ze echter laag en ongeregeld, meer door elkander dan in rijen en in het gelid, dan volgt er beslist sneeuw en stormachtig weer.

Nog een boerenregel, die ik eigenlijk boven bij de tamme gans heb vergeten op te voeren, moet ik alsnog vermelden, volgens welke de ganzen in de dood en zelfs wanneer ze gebraden op tafel staan, ons een nog komende weersomstandigheid zouden aanduiden.

De regel luidt: ‘Is het borstbeen van de Martinusgans[39] zeer bruin, dan wordt het een koude winter. Is het wit, dan valt er veel sneeuw’.

Dat is te erg. Ik accepteer het, dat regels die men derhalve boerenregels noemt, nog simpelheid en onwetendheid kunnen verraden. Het gezonde verstand echter, het beperktste menselijke begrip, mogen daardoor niet geheel met voeten worden getreden. Hoe is het toch denkbaar, dat de borstbenen van de ganzen op toekomstige weersomstandigheden invloed kunnen hebben, of wie kan zich ook maar enige verbinding tussen beide dingen indenken?

Ouderdom. kleur der veren en zelfs het in meerdere of mindere mate sterk braden der gans kunnen heel goed iets bijdragen aan de bruine of witte kleur van de borstbeenderen, maar niet het weer. Vooropgesteld dat men aan het weer enige invloed zou willen toeschrijven, kan er ook slechts van voorafgaand weer sprake zijn, ten tijde waarvan de gans nog leefde, en dat op het borstbeen zou kunnen uitwerken. Dat is hier echter niet het geval. Hier bepaalt niet het weer de kleur van het borstbeen, maar het borstbeen het toekomstige weer, en wel voor een geheel jaargetijde.

O tijden, o verstand![40]

18. De eend (Anas boschas) en wel de tamme eend (Anas boschas domestica).

---

[39] Geen bestaande soort, maar gekoppeld aan 11 november, de feestdag van St.-Martinus. In het verre verleden moest de leenman aan zijn leenheer op deze dag een ‘schot’ aanleveren. Vaak was dat een gans.

[40] Dit lijkt ontleend aan Cicero: “O tempora, o mores!”, ‘O tijden, o zeden’.

Boerenregel: ‘De eend roept “kwak” (drek), dat wil zeggen: wij krijgen regen en smerig weer’.

Dit is werkelijk juist, zoals ik vaak, vooral in de winter voordat dooiweer intrad, bemerkt heb. Schreeuwen de eenden zeer veel en in het bijzonder zeer luid, dan wordt dit geschreeuw opgeroepen door een aangenaam voorgevoel van spoedige regen. Die volgt ook gewis en vaak pas na enige dagen. Dus zeer waardevolle weerprofeten.

Dit voorgevoel is ook uit de aard van de eenden zeer gemakkelijk te verklaren. De eend is van nature en in de wildernis een watervogel. Aangezien hij echter getemd het water meer moet ontberen en op het droge moet leven, maakt de regen aankondigende lucht op hem, in het bijzonder wanneer er in de buurt geen waterplassen en rivieren zijn, een zeer aangename indruk, die hij ons door een luid en vrolijk gesnater te kennen geeft.

Wie heeft niet bemerkt hoe vergenoegd de eenden bij nader komende regen zijn, hoe hun anders zo flegmatische tred zo snel wordt en hoe zij, wanneer ze eenmaal in hun element (de regen) genoeg genoten hebben, weiden en tuinen doorzoeken, waar zij nu (na regenweer) hun lekkerste voedsel, regenwormen en slakken, in overvloed vinden. Vandaar hun luide en vrolijke gesnater bij regenlucht, die zij eerder dan vele van onze weerprofeten vooraf ervaren.

19. De wilde eend (Anas boschas fera).

Boerenregel: ‘Wanneer de wilde eenden zich sterk laten zien, volgt een warme lente’.

Een ondoordachte bewering. Waar de wilde eenden zich eenmaal plegen op te houden, zal men ze, wanneer waterplassen en rivieren open zijn, steeds vinden, en de omstandigheden die

hun vermeerdering begunstigen of verhinderen, bepalen ook hun grotere of kleinere aantal waarin zij zich laten zien.

20. De roerdomp, watervar[41] (Ardea stellaris).

Deze inderdaad haast onbetrouwbare weerprofeet vind ik in geen enkele boerenregel genoemd. Wellicht kenden de heren samenstellers van deze regels deze vogel en zijn stem niet.

Deze eenzame en mensenschuwe vogel lijkt in zijn bouw op de reiger en houdt zich op in het riet, bij waterplassen en moerassen. Zijn buitengewoon sterke stem lijkt op het brullen van een os, en klinkt in woudomgevingen, vooral waar hij echoot, vreeswekkend.

Door zijn geschreeuw toont deze vogel echter noch goed weer aan bij slecht weer, noch - bij goed weer - regen, maar wanneer hij in de regentijd veel en vooral zeer luid krijst, beduidt dit betrouwbaar, lang aanhoudend regenweer of een zogenaamde landregen.

De roerdomp krijst weliswaar bij invallend regenweer, wanneer het verscheidene uren aanhoudt, bijna altijd enkele keren, maar dit betekent echter niets meer dan dat het regent. Wanneer hij echter lang en aanhoudend schreeuwt en daarmede tot in de nacht doorgaat, heb ik steeds bemerkt dat de regen in een aanhoudende landregen veranderde.

21. De ooievaar en wel de witte of gewone ooievaar (Ciconia alba, Ardea ciconia L[42]).

Boerenregel:

1) ‘Wanneer de ooievaar veel klappert, kondigt hij een warm voorjaar aan’.

---

[41] “Wasserochs”.

[42] ‘L’ duidt mogelijk op Linnaeus.

2) ‘Wanneer de ooievaar zijn nest met mos en takjes bedekt, volgt spoedig regen’.

Wat de eerste regel betreft, behoort hij tot de fabelen en onzinnige beweringen, waarvan wij er in de biologie nog zo veel hebben. Geen enkel dier kan de heersende weersomstandigheden van een geheel jaargetijde vooruit ervaren, zoals ik hierboven bij de das uitvoerig heb laten zien.

Aan de tweede regel is eveneens slechts maar weinig waar. Wel bedekt de ooievaar ten tijde dat hij jongen heeft, wanneer regen op komst is, zijn nest, dat wil zeggen, hij ijlt op zijn nest toe (merendeels wanneer de regen reeds dichtbij is) en breidt zijn vleugels over de jongen uit en probeert ze daardoor tegen de natheid te beschutten. Zijn de jongen nog klein, zodat de ooievaar geheel over hen heen kan gaan zitten, dan trekt hij vaak de takken waarmede het nest gebouwd is, dicht naar zich toe en blijft nu net zolang op het nest zitten tot de regen voorbij is.

Met mos en sprieten die hij hiertoe bijdraagt, bedekt hij echter zijn nest niet. Hij is sowieso geen weerprofeet, aangezien hij gewoonlijk kort voordien, voordat de regen komt, pas naar het nest ijlt.

22. De kraanvogel en wel de gewone kraanvogel (Grus communis).

Boerenregel: ‘Wanneer de kraanvogels ten tijde van het mooie weer veel krijsen, duidt dit op regen. Wanneer ze echter stil en in mooie regelmaat trekken, is dit een teken van mooi weer’.

Deze regel past slechts op het voorjaar en op de herfst. Want de kraanvogels nesten weliswaar in zuidelijk Europa, maar in

deze tijd trekken ze niet en kunnen daardoor geen weerprofeet worden.

In de herfst trekken ze echter naar warmere omgevingen en in het voorjaar komen ze weer terug. Rond deze tijd klopt het nu dat, wanneer ze vooral in de herfst regelmatig trekken en daarbij hun luide gekrijs laten horen (reden ook waarom het bijgeloof ze tot wilde jagers heeft gemaakt), dit merendeels stormachtig weer (echter niet alleen regen) beduidt.

Trekken ze evenwel met minder gekrijs, en ordelijk, dan is het gewoonlijk reeds stil weer, en blijft het ook nog enkele dagen dit weer. Dit heb ik vaak bemerkt, maar tegelijk ook, dat de kraanvogels niet geheel stil, maar steeds met enige gekrijs trekken, en dat ze in de herfst bijna steeds met groot gekrijs wegtrekken, en in het voorjaar stiller en onmerkbaarder weer terugkeren.

23. De pauw (Pavo cristatus).

Boerenregel: ‘Wanneer ’s nachts de pauwen veel schreeuwen, krijgen we regen’.

Deze regel is juist. De pauw voelt de weersomslag heel precies aan, en is voor ons niet alleen met betrekking tot de regen, maar ook andere weersveranderingen, wanneer wij hem steeds nauwkeurig observeren, een hoog te schatten weerprofeet.

Schreeuwt hij in de nacht ongewoon veel (want hij schreeuwt bijna iedere nacht), dan is dit een zeker kenmerk dat de dag daarop regen volgt. Ook zijn onrust op de dag wanneer hij bijvoorbeeld steeds hoog boven de huizen vliegt en schreeuwt, duidt op regen en in de zomer vooral op onweer.

Een geloofwaardig man heeft mij ook verzekerd, dat wanneer zijn pauw ’s avonds niet op zijn gebruikelijke hoge slaapplek op het dak van de schuur, maar laag ging zitten, hij vaak had

bemerkt dat stormachtig weer en met name sterke wind intraden.

Wellicht voelde de pauw de verandering van het weer zo nauwkeurig, omdat hij geen Duitse en niet eens een Europese vogel is, en vandaar ons klimaat voor hem feitelijk te ruig is. Want het vaderland van de pauw is Oost-Indië, en pas sinds de tijden van Alexander de Grote is hij in Europa bekend.

24. De haan (Phasianus, gallus domesticus[43]).

Boerenregels:

1) 'Wanneer de haan veel kraait, betekent dit regen'.

Geheel onjuist. Voor ons is hij tenminste door zijn gekraai in het geheel geen weerprofeet. Het kraaien van de haan is zuiver een uitdrukking van vreugde of van jaloezie. Op de eerste mooie lentemorgen en op de eerste heldere dag na lang aangehouden regenweer, kraait hij uit vreugde, en wanneer hij een mededinger in de buurt heeft, kraait hij als weddenschap vaak aanhoudend met deze.

2) 'Wanneer de oude kippen[44] bij de aanvang van de regen niet spoedig onder dak gaan, maar zich eerst laten beregenen, duurt de regen lang'.

Om met deze regel in het reine te komen, heb ik de kippen in dit opzicht vaak geobserveerd. Ik moet alleen bekennen, dat ik genoemde regel ook zeer onbetrouwbaar heb bevonden. Vaak trad wel op dat, wanneer de kippen zich lieten beregenen, de regen lang aanhield, maar nog vaker trad het niet op. Daarbij heb ik gemerkt, dat ze het alleen bij zachte, warme regen, en bij

[43] Let wel: de 'gallus gallus domesticus' is de kip.

[44] De auteur schaart hier de kippen dus onder de hanen.

voorkeur enige tijd eerder, voor de muizenperiode intreedt, gaarne deden.

3) ‘Wanneer de kippen in het stof kakelen, betekent dit regen’.

Geheel onjuist. Zij doen dit zeer vaak bij warme zonneschijn, zonder dat het, wat ik vele malen bemerkt heb, ook maar de minste betrekking heeft op een weersverandering. Dit is hun badderen, waartoe zij, wanneer ze niet hongerig zijn, worden geprikkeld door een blik op de warme zon en door een stoffige bodem.

Op de eerste mooie lentedagen, wanneer de kippen het vaakst kakelen, kan men de onjuistheid van deze regel het beste opmerken.[v]

4) ‘Wanneer de hen haar kuikentjes bijeen lokt en met dezen een schuur in ijlt, duidt dit op een sterk onweer en slagregen, ook al is de hemel nog op zijn helderst’.

Dat is juist en bijna iedereen zal het bemerkt hebben. Alleen, wanneer de hen dit doet, is het onweer of de slagregen gewoonlijk reeds zo dichtbij, dat wij het zien en horen, en daarbij een melding door de hen niet meer nodig hebben. Boven het hof waar de hen is, kan ook de hemel nog helder zijn. Gaat men echter verder het land op, en het onweer of de slagregen zal dichtbij genoeg zijn.

25. De duif en wel voornamelijk de gewone duif (Columba oenas).

Boerenregel: ‘Wanneer de vluchters[45] of veldduiven ’s morgens, wanneer ze nauwelijks zijn uitgevlogen, spoedig van het veld terugkeren en naar de duiventil en nesten ijlen, zal de regen, ook al is er nog zo’n heldere zonneschijn, hen spoedig volgen’.

Geheel juist, want in dit opzicht zijn de duiven voor ons gewis de betrouwbaarste weerprofeten.

Op een kasteel dat ver van het veld verwijderd lag en waar ik ben opgegroeid, heb ik terugblikkend de duiven als de beste weerprofeten heel vaak bewonderd.

Vaak wanneer er nog niet eens een wolkje aan de hemel was, kwamen de duiven terug geijld van het veld, en ijlden ze naar de duiventil en de nesten. Enkele uren daarna kwam telkens het onweer opzetten.

2)’Wanneer de duiven veel baden, duidt dit op regen’.

Dit is zonder basis. Bij helder, droog weer koelen de duiven zich graag af door het baden, vooral wanneer ze broeden. Een lauwe, zachte regen prikkelt ze daar eveneens toe. Dit moet, zoals ik vaak bemerkt heb, geenszins worden aangezien als de werking van een voorgevoel van weersverandering.

26. De wilde duif (Columba oenas fera), en vooral de grote houtduif, de ringduif (Columba palumbus).

Boerenregel: ‘Wanneer de houtduiven ongewoon veel en hard koeren, is dit een teken van het mooie en bestendige weer’.

---

[45] “Flüchter”. Heeft geen Nederlands equivalent.

Juist. Koeren de houtduiven voornamelijk tegen de avond veel en bijzonder luid, dan kunnen wij het als een betrouwbaar teken aanzien dat wij die dag nog mooi weer behouden.[46]

Hun koeren in de ochtend en vooral in de paartijd in het voorjaar, mag men echter niet als een teken van een weersverandering in aanmerking nemen. Want alleen de paardrift drijft hen daar in deze tijd toe aan, want het mannetje geeft die bij voorkeur aan het vrouwtje te kennen door voortdurend gekoer.

27. De tortelduif (Columba turtur).

Boerenregel: 'Wanneer de tortelduiven op een ongewoon tijdstip en met veranderde stem koeren, betekent dit een feitelijke weersverandering'.

Niet iedere weersverandering wordt door de tortelduiven door hun veelvuldig koeren aangeduid, maar evenzeer - net als bij de houtduiven - slechts mooi, helder weer. In de regentijd en daarom ook wanneer het zal regenen, zijn alle duiven treurig, zitten ze stil naast elkaar en koeren en kirren weinig of in het geheel niet.

28. De lachduif[47] (Columba risoria).

Over deze zegt men ook, dat wanneer hij - bij voorkeur in de nacht - veel kirt, dit een verandering van het weer beduidt.

Dit is echter, zoals ik uit ervaring kan beweren, geheel ongegrond, want de lachduiven kirren gewoonlijk 's nachts. En wanneer ze ongebruikelijk veel koeren en kirren, is dit geen teken van een weersverandering maar veeleer van de zich sterk

---

[46] Maar veel betekenis zou dat dan al niet meer hebben, voor die paar uur die resteren.

[47] Ook: 'gekraagde tortelduif'.

uitende paardrift. Men zal dan ook steeds de lachduiven ten tijde dat ze bouwen en het mannetje het vrouwtje het nest in wil drijven, het meeste horen koeren en kirren.

29. De leeuwerik (Alauda) en wel de veldleeuwerik (Alauda arvensis).

Boerenregel: ‘Wanneer de leeuwerik vóór Lichtmis zingt, zwijgt hij na Lichtmis’.

Met deze eenvoudige boerenregel wil men eigenlijk zoveel zeggen, als dat wanneer de leeuwerik vóór Lichtmis zingt, er na Lichtmis enkel nog slecht weer en koude volgen.

Slechts zeer zelden zal men de leeuwerik vóór Lichtmis horen zingen, en wanneer dit soms het geval is, heeft het op toekomstig weer in het geheel geen betrekking, maar de leeuwerik zingt slechts vóór Lichtmis wanneer hij bij vroegtijdig mooi weer voor Lichtmis bij ons neerstrijkt, waar hij dan ook meteen begint te zingen.

Gewoonlijk nu heeft het mooie weer in het begin van februari, waarin Lichtmis valt, nog geen duur, en steeds volgt er nog slecht weer en vaak strenge koude, en heel natuurlijk zwijgt daarna de leeuwerik weer.

Weg dus met deze flauwekul, die slechts uit onwetendheid en domheid als een regel kon worden opgesteld.

30. De vink (Fringilla coelebs).

Boerenregel:

‘Wanneer de vink slaat[48], dat wil zeggen: wanneer hij zijn “trief trief” roept, duidt dit op regen’.

Juist. Wel zou men moeten zeggen: ‘Wanneer de vink slaat, is de regen dichtbij’.

Deze vogel, die ik ook vaak de regenvogel hoorde noemen, duidt werkelijk door zijn geluid regen aan. Maar wanneer hij zijn roep uit voorgevoel van regen laat horen, begint het gewis een halfuur en hoogstens een uur daarop reeds te regenen.

Want de vink laat zijn roep, wanneer hij het uit voorgevoel van spoedig regenweer doet, niet eerder horen dan wanneer de regenwolken reeds de zon verduisterd hebben en het reeds bijna begint te regenen. Deze merkbare weersverandering roept mismoedigheid in hem op, die hij ons door zijn roep te kennen geeft. Dit geluid is echt de klaagtoon van de vink, want nooit slaat hij aanhoudender dan wanneer hij zijn jongen of zijn vrouwtje verloren heeft. Reeds het geluid heeft reeds iets melancholieks.

Aangezien dus de vink niet alleen maar uit voorgevoel van regenweer, maar ook om andere redenen vaak zijn roep laat horen, is hij ook in dit opzicht een onbetrouwbare weerprofeet.

Ondertussen moet ik hier een waarneming meedelen, die deze onbetrouwbaarheid enigermate kan opheffen. Wanneer de vink op de top van een boom stil en met opstaande veren zit en slaat, kondigt hij daardoor telkens regen aan. Wanneer hij echter, terwijl hij dat geluid afgeeft, van de ene naar de andere boom vliegt, of op de takken van de boom rondloopt, is het de uiting van een andere hartstocht of pijnlijke gewaarwording: hetzij het verlangen naar de verloren echtgenote, of naar de geroofde jongen, et cetera.

---

[48] “trieft”. De auteur spreekt vervolgens steeds over ‘triefen’, als onomatopee gebruikt. Heeft geen Nederlands equivalent. Daarom vertaald met ‘slaan’ en ‘roep’.

31. De huismus (Fringilla domestica).

Boerenregels:
1) 'Wanneer de mussen in het stof baden, plegen de weersomstandigheden spoedig te veranderen'.
2) 'Wanneer de mussen tsjilpen en overmatig schreeuwen en lui en treurig zijn, duidt dit op regen'.

De eerste regel is onjuist. De mussen baden zich in het zand niet uit voorgevoel van een weersverandering, maar vanwege een aangenaam gevoel dat mooi weer bij hen opwekt. Vooral doen ze dit graag in de lente- en herfsttijd, wanneer er een koude lucht waait, terwijl de zon warm schijnt en het zand verwarmt.

Wat de tweede regel betreft, duidt dit tsjilpen en geschreeuw der mussen eveneens in het geheel niet op regenweer. Wanneer de mussen echt vergenoegd en vrolijk zijn, schreeuwen ze het meest. Dat kan men op een mooie ochtend, waar de mussen gewoonlijk met groot geschreeuw elkander de morgengroet bieden, het eerst bemerken.

Het is echter juist, dat zij door treurigheid en het schudden der veren spoedige, slechte weersomstandigheden en vooral nat en koud weer aanduiden.

32. De nachtegaal (Motacilla luscinia).

Boerenregel: 'Wanneer de nachtegaal onophoudelijk tegen zijn gewoonte in, ieder uur zingt, duidt dit op mooi weer'.

Deze regel is vast zonder langdurige observatie neergeschreven. Het is wel juist dat de nachtegaal bij mooi, helder weer, meer zingt dan bij nat, koud weer. Alleen, wanneer hij dit

doet, moet altijd reeds mooi, helder weer aanwezig zijn, en zijn vele zingen duidt niet nóg beter weer aan.

Ten tijde dat het vrouwtje broedt, zingt het mannetje bij gunstig weer bijna voortdurend. Zodra echter de jongen uit het ei gekropen zijn, wier verzorging zowel het mannetje als het vrouwtje bezighoudt, zingt hij steeds minder, en zelfs niet meer zo luid en zo mooi als voordien.

33. Het roodkeeltje, roodborstje (Motacilla rubecula).

Boerenregel: ‘Wanneer het roodborstje (roodkeeltje) zich in holle bomen of verlaten huizen en vertrekken verstopt, betekent dit regen of wind’.

Gehele dwaling. Het roodkeeltje verstopt zich nooit voordat het slechte weer invalt, maar zoekt enkel beschutting wanneer die weersoort reeds voorhanden is, en doet dit slechts in het voorjaar en in de late herfst.

Want alleen rond deze tijd, wanneer sneeuwweer en grote koude invallen, gaat het roodkeeltje gaarne naar de huizen en zoekt daar voedsel en beschutting tegen het koude weer.

34. De winterkoning (Motacilla troglodytes).

Boerenregel:

1) ‘Wanneer het koninkje (winterkoning) vrolijk is qua vlucht en zingen, betekent dit regen en hoe dan ook slecht weer’.

2) ‘Wanneer de winterkoning in november en december naar de huizen vliegt, volgt koude’.

Beide regels zijn juist. We moeten letten op deze kleine vogel als een zeer typerende weerprofeet. De winterkoning is inderdaad het opgewektst wanneer slecht weer invalt, in het

voorjaar en de zomer regen, en in de herfst koude of sneeuwvlagen. Rond deze tijd zingt hij ongewoon veel en bijzonder opvallend luid.

Trekt hij in de herfst pas naar de huizen, dan volgen merendeels enkele dagen daarop sneeuwvlagen en koude. En wanneer hij in het voorjaar, waar hij bij koude en sneeuwvlagen steeds zijn vrolijke lied rond de huizen laat horen, enkele dagen niet zingt, is hij naar zijn zomerverblijf, naar tuinen en beken getrokken. Het fraaie voorjaarsweer treedt dan beslist binnen enkele dagen aan.

Dit voorjaar (1804), waarin in maart en april nog zulk een rauw winterweer inviel, zong een winterkoning meer dan veertien dagen lang iedere morgen, en feitelijk de gehele dag door, in de buurt van mijn woning. Toen hij zich echter op een keer de gehele dag niet liet horen, zei ik meteen tegen diverse personen die naar mij toe kwamen, dat wij nu beter weer zouden krijgen, want de winterkoning zong niet meer in de buurt van de huizen. Reeds de dag erna veranderde het weer, en we kregen de mooie lentedagen waarbij ik thans (het is 5 mei) in de buitenlucht schrijf.

35. De nachtzwaluw, geitenmelker (Caprimulgus europaeus).

Boerenregel: ‘Wanneer de nachtzwaluw aankomt, krijgen we geen nachtvorst meer’.

Zou deze regel ook maar enigszins juist zijn, dan zou hij moeten luiden: ‘Tegen de tijd dat de nachtzwaluwen bij ons aankomen, komen er zelden nog vorstperioden’.

De nachtzwaluw is bijna de laatste vogel die bij ons in de lente, en vaak pas in het begin van mei, weer aankomt. Rond deze tijd komen er weliswaar minder of zeldzamer nachtvorsten dan in april of nog in mei, maar wanneer wij rond deze tijd nog

vorstperioden krijgen, komen ze met al hun schadelijke gevolgen, ook al is de nachtzwaluw er al of niet.

36. De rookzwaluw (Hirundo rustica) en de boerenzwaluw (Hirundo urbica).

Boerenregel: ‘Wanneer de zwaluwen met een krijs zo laag boven het water en de grond vliegen dat ze vaak met de vleugels de grond, het water en de wanden aanraken, betekent dit regen’.

Deze regel is juist. Vliegen de zwaluwen heel laag boven de grond of boven het water, en baden ze zich zelfs door het water in de vlucht aan te raken, dan komt steeds spoedig daarop regen. Want tegen de tijd dat het spoedig zal regenen, trekken de insecten, die geen behagen vinden in de van regen zwangere lucht, meer naar de grond. De zwaluwen wier voedsel zij zijn, volgen hen.

Vliegen de zwaluwen daarentegen hoog en zwevend bij goed weer, dan is dit een teken dat het weer nog enkele dagen helder, bestendig en bijzonder windstil blijft.

37. De muurzwaluw, torenzwaluw (Hirundo apus).

Deze vind ik in geen enkele boerenregel aangestipt. Toch is hij een weerprofeet.

Want wanneer deze zwaluwen op mooie zomeravonden, vaak reeds in de schemering, in kleine gezelschappen met luid gekrijs nog rondvliegen, houden wij zeker de volgende dag nog mooi, helder weer, want bij op handen zijnd regenweer doen zij dit nooit.

III. AMFIBIEËN (Amphibiae).
(Dieren die in het water en op het land kunnen leven).

Onder de amfibieën treffen wij, althans met betrekking tot regen, de beste en betrouwbaarste weerprofeten aan. Dat is zo, meen ik, omdat ze hetzij afwisselend in water en op het land leven, of gedurende een bepaalde periode in hun leven, dan wel een bepaalde tijd in het jaar, hetzij zuiver op het land, of zuiver in het water doorbrengen.

Daarom moeten ze door geheel uiteenlopende gewaarwordingen aangestuurd worden om in de ene tijd in het water, en in een andere tijd op het land te leven. Ik geloof daarom, dat ze derhalve voor de indruk van de lucht die op regen of droog weer duidt, veel ontvankelijker zijn dan andere dieren.

Sommige amfibieën leven weliswaar hetzij uitsluitend in het water of uitsluitend op het land, en daarom niet in beide elementen tegelijk. Wat echter de eersten betreft, treffen wij daaronder weinig weerprofeten aan. En de laatsten, die uitsluitend op het land leven, houden zich wederom hetzij uitsluitend in moerassige en natte, of in droge, zonrijke omgevingen op. De veranderde lucht, die hetzij op regen duidt of op droog weer, waardoor hun oponthoud aangenamer of onaangenamer voor hen wordt, moet eveneens bij hen een sterkere gewaarwording oproepen dan bij zoogdieren en vogels, omdat ze niet zo gemakkelijk als de laatstgenoemden voor onaangename weersomstandigheden uitwijken en daarvoor beschutting kunnen zoeken, maar veeleer met hun grotendeels naakte lichaam meer aan de moederlijke aarde, waarop iedere veranderde lucht zozeer inwerkt, gebonden zijn.

1. De gewone pad (Rana bufo[49]).

[49] De naam stamt van Linnaeus en werd later gewijzigd.

Boerenregel: ‘Wanneer de padden dikwijls tevoorschijn kruipen en in de buitenlucht rondkruipen, zijn regen en onweer niet ver weg’.

Zeer juist. Alleen zou het aldus moeten luiden: ‘Wanneer ze bij dag en goed weer tevoorschijn kruipen, dan’, et cetera. Want ’s avonds en ’s nachts en bij nat weer, kruipen de padden gewoonlijk tevoorschijn. Wanneer ze echter bij mooi weer uit de tuinen en dicht struikgewas, en uit hoog gras - waar ze zich omwille van de koelte ophouden - tevoorschijn kruipen en op de wegen rondkruipen, dan is dit, zoals ik ontelbare malen gemerkt heb, een van de zekerste kenmerken dat spoedig regen en vooral onweersregen volgt.

Vaak heb ik de padden reeds in de vroege voormiddag, waar nog geen wolkje aan de hemel was, over de wegen zien kruipen. En in de namiddag begon dan telkens een sterk onweer met veel regen.

De lelijke pad is dus een voortreffelijk weerprofeet.

2. De groene waterkikker, waterpad, dikkop (Rana esculenta[50]).

Boerenregel: ‘Wanneer de waterpadden (dikkoppen) sterk kwaken en in het water tekeergaan, en de kikkers in het algemeen vrolijk kwaken, volgt spoedig ander weer’.

Deze regel is onjuist, hoewel de kikkers in zekere mate weerprofeten zijn.

Ander weer duiden de kikkers door hun tekeergaan en gekwaak niet aan, maar wanneer ze zich bij heldere weersomstandigheden veel laten horen, duidt dit op aanhoudend mooi, rustig en warm weer.

---

[50] Deze term is inmiddels niet meer in zwang. Bovendien wordt tegenwoordig geen verschil meer gemaakt tussen de termen ‘pad’ en ‘kikker’.

Naar Linnes[51] mening zou weliswaar het kwaken der kikkers regen betekenen. Wanneer zijn observaties echter juist zijn, mag dit mogelijk alleen in Zweden het geval zijn. Bij ons betekent het aanhoudend mooi weer.

3. De boomkikker (Rana arborea).

Wie kent niet deze geprezen weerprofeet, hetgeen hij echter op zijn minst in de buitenlucht in het geheel niet is.

De boomkikker beklimt in de aanvang van juli na de afgesloten paartijd de bomen en struiken, en gaat dan bijna na iedere warme dag bij intredende avondkoelte tekeer.

Ik heb hem vaak in augustus veertien dagen lang iedere avond horen kwaken, en steeds bleef het daarbij even mooi weer. En toch zou hij door zijn gekwaak regen verkondigen. Zijn gekwaak dat hij ’s avonds laat horen, betekent daarom voor mij niets anders dan een teken van zijn welbehagen dat hij in de avondkoelte geniet. Want overdag verbergt hij zich voor de hitte van de zon - die hij niet kan verdragen - onder het loof, en komt hij pas bij de invallende avond tevoorschijn. Hij gaat dan lekker op een blad zitten. Hier nu (men vergeve mij deze blik in de kikkerziel) maakt het vrije uitzicht in de natuur en de hem algedurig bevochtende dauw zo’n aangename indruk op hem, dat hij deze door zijn gekwaak luid te kennen geeft.

Dit, en geen weersverandering, zijn mijn denkbeelden, zo vaak als ik een boomkikker hoor kwaken.

Binnenskamers, waar men hem in terraria zet, schijnt hij nog eerder door zijn onrustige heen en weer springen in de terraria, en door het baden in water wanneer hij daarin uitgestrekt ligt en slechts de kop tevoorschijn steekt, een voorgevoel van regen en stormachtig weer aan te duiden, zoals ik uit eigen observaties weet.

---

[51] Hier zal ‘Linnaeus’’ bedoeld zijn.

Ondertussen duidt ook dit onrustig zijn en baden niet altijd op weersveranderingen, en is het dan ook zeer onbetrouwbaar. Ziekelijkheid, gebrek aan voedsel, die hij dan in het water zoekt, en diverse andere omstandigheden bepalen dikwijls eveneens dat hij van zijn trapje af het water ingaat.

Voor mij althans is daarom de boomkikker door zijn gekwaak in de vrije lucht in het geheel geen, en in de kamer een zeer onbetrouwbare weerprofeet.

4. De salamander en wel de aardsalamander[52] (Lacerta salamandra).

Boerenregel: ‘Wanneer de salamanders zich laten zien en over de wegen kruipen, betekent dit regenweer’.

Geheel onjuist. Dit trage en steeds in het verborgene levende dier, dat zich slechts op koele plekken ophoudt waar de zon niet naar binnen schijnt, bijvoorbeeld in dik kreupelhout of vochtig mos, komt niet eerder tevoorschijn dan wanneer het op zijn minst reeds enkele uren warm en zacht geregend heeft. Dan kruipen ze over de rijwegen van de ene oever naar de andere, en wel - zoals sommigen beweren dat zij bemerkt hebben - steeds van het zuiden naar het noorden.

Voor een regen bij droog weer laten de salamanders zich in het geheel niet zien, zoals reeds Plinius de Oude heeft opgemerkt[vi]. Vandaar dat ze geen weerprofeten zijn.

Daarom is het ook onjuist, wanneer Plinius beweert dat ze zich slechts bij sterke regen lieten zien, want bij sterke slag- en onweersregen houden ze zich eveneens verborgen.

---

[52] Onduidelijk. Kan de vuursalamander zijn, of een andere. Met “Lacerta salamandra” wordt overigens het geslacht salamanders als geheel bedoeld.

5. De groene hagedis, beenschieter[53], springer[54] (Lacerta agilis).

De hagedis vind ik in geen enkele boerenregel vermeld. Hij is niettemin, wanneer wij tijd en gelegenheid hebben om hem passend te observeren, een zeer goede en - op zijn minst gelet op onweer - vrijwel betrouwbare weerprofeet.

Want wanneer de hagedis, die zich gewoonlijk op rotsen en op warme, kale plekken ophoudt, bij goed weer in dor loof onrustig rond schiet, of bij de felste zonneschijn in holen en in ingangen van de rotskloven stilzit, krijgen wij op die dag onweer, ook wanneer daar nog niet de geringste schijn van bestaat. Zitten ze echter vrij op stenen en lopen ze over de wegen, of beklimmen ze - zoals ze vaak doen - bosjes en bomen, dan behouden wij gewis nog deze dag mooi en helder weer.

6. De ringslang, waterslang, vuurbuikpad[55] (Coluber natrix).

Boerenregel: ‘Wanneer de waterslangen boven op het water spelen, en door rivieren en waterplassen gaan, betekent dit regen.’

Ook dit is juist, zoals ik vaak met genoegen bemerkt heb. Maar zij doen dit altijd pas dan, wanneer de regen reeds betrekkelijk dichtbij is.

Echter, een nog veel betere, en ik durf te zeggen zeer betrouwbare weerprofeet, is de waterslang wanneer hij verder weg van het water leeft. Hier ligt hij wanneer het goed weer is, en blijft hij stil op wegen en op andere plekken. Hij ligt te

---

53 “Beinschieszer”, ‘botschieter’. Kent geen Neder-lands equivalent.
54 Id.
55 “Unke”. In feite de vuurbuikpad, die echter de ‘Bombina’ is. In dit rijtje dus een ‘vreemde eend in de bijt’, behalve wanneer men bedenkt dat er vaak de ringslang mee wordt bedoeld.

zonnen, is snel en voorzichtig, en verbergt zich - zodra men hem nadert - in de struiken of in steenhopen, maar komt ook spoedig weer tevoorschijn.

Op dagen echter wanneer het zal onweren, is zijn gedrag, en wel reeds ’s morgens en in de voormiddag, waar vaak nog geen onweerswolk zichtbaar is, geheel anders. Dan is hij onrustig, krioelt voortdurend alleen maar in dor loof rond, gaat naar tuinen en hagen, naar mest en plaggen, waar men hem vaak rond deze tijd bij dozijnen aantreft. En ligt hij op wegen, dan is hij zo traag en onvoorzichtig, dat men bijna op hem trapt voordat hij zich verwijdert.

Voornamelijk rond deze tijd is ook zijn smerige geur sterk, en tussen tuinhagen waar vele uit de tuinen samengeharkte mest- en strohopen liggen, zo onuitstaanbaar, dat ik vaak mijn mond en neus dichthield en toch tot misselijk wordens toe beroerd werd.

De waterslang is daarom onbetwist de betrouwbaarste en beste weerprofeet die in de zomer ten tijde van de hooioogst - daar hij reeds vroeg, terwijl er dikwijls nog in het geheel geen regen te vermoeden valt, het onweer aanduidt - voor ons meer is dan de beste barometer.

7. De hazelworm (Anguis fragilis).

Ook op dit diertje, dat met geen enkele boerenregel wordt bedacht, schijnt de regen- en vooral de onweerslucht een zeer sterke indruk te maken.

Op dagen waarop het zal onweren, krioelt hij eveneens mat in het dorre loof rond, ligt niet in de buitenwereld, en wanneer men hem liggend op wegen aantreft, is hij zo onaangedaan en vrijwel verdoofd, dat hij op zich laat trappen zonder dat hij wegvlucht.

Onder de amfibieën zijn mij verder geen andere dan die welke ik zojuist heb aangevoerd, als weerprofeten bekend.

IV. VISSEN.

Onder de waterbewoners zijn, tenminste hierbij ons, slechts weinig weerprofeten, terwijl er volgens de verzekeringen van vele reisbeschrijvers in de oceaan meer zouden zijn. Zo zouden de matrozen, wanneer de dolfijnen in het water rond tuimelen en naar boven springen, of wanneer er veel grote vissen bij de schepen te vinden zijn, de zeilen intrekken en storm verwachten.

So sollen z. B. die Matrosen, wenn die Delphine im Wasser herum taumeln und aufwärts springen, oder wenn sich große Fische häufig bey den Schiffen einfinden, die Segel einziehen und Sturm erwarten.

Deze weerprofeten helpen ons echter niets. Wij blijven liever bij onze inlandse. Wanneer in onze waterplassen en rivieren de vissen boven het water uitspringen, of hoog in het water zitten, zodat hun schubben er uitsteken, zou dit een weersverandering betekenen. Bij mooi weer: regen; en bij langdurend regenweer: wederom helder weer.

Wijlen Götze[vii] mag dan wel dit teken van onweer als onjuist hebben bevonden, en geloven dat de vissen in modderige sloten dit deels deden om verse lucht te happen, en deels om te happen naar de boven het oppervlak van het water zwevende insecten, maar ik kan zijn mening niet onderschrijven. De vissen doen dit namelijk niet alleen in modderige sloten, maar ook in de helderste beken, en in waterplassen waar een voortdurende, sterke toevloed van vers water is.

Dat de forel ten tijde dat het zal onweren, en vooral wanneer onweerswolken aan de hemel staan, bij voorkeur sterk springt, is bekend, en ik heb het vaak bemerkt bij de mooiste heldere

woudbeken met kiezelachtige bodem. Van karpers en snoeken heb ik het eveneens gezien en zij waren noch in modderige sloten, noch kan men van deze vissen - met name van de snoeken - vermoeden, dat ze naar de boven het water zwevende insecten gehapt hebben.

Boerenregel: ‘Wanneer de vissen bij helder weer boven het water uitspringen, of zo hoog in het water zitten, dat hun ruggen er bovenuit steken, betekent dit spoedig regenweer en vooral onweer’.

Dit is zeker wel juist. Vooral bij karpers, snoeken en forellen heb ik het bemerkt. Of echter hun springen bij regenweer ook wederom goed, helder weer aanduidt, daarvan heb ik mij niet kunnen overtuigen. Ik heb veeleer bevonden, dat ze het vaak ook tijdens de regen doen, vooral wanneer het warm en zacht regent. Een voortreffelijke weerprofeet onder de vissen moet ik echter nog gedenken, die dientengevolge ook genoemd wordt:

1. De weervis (Cobitis fossilis).

Verder heet hij ook de Peiszker, modderkruiper[56], de Pipe, Steinpielsche, Kurrpielsche, Steinschmerl, Meerbote, Quichotte[57] (Cobitis fossilis[58]).

In Zwaben en in het gebied rond Hannover houdt men hem, net als bij ons de boomkikker, als een zeer betrouwbare weerprofeet in flessen waarvan de bodem met zand bedekt is.

Zolang hij rustig op het zand ligt, blijven de weersomstandigheden bestendig. Zodra hij echter onrustig begint te worden en in het zand gaat rondwoelen, of tot aan zijn nek uit de fles

[56] “Schlammbeiszer”.
[57] Er is geen Nederlands equivalent voor de meeste van deze termen.
[58] Dan moet gaan om de ‘Chinese weeraal’.

wil klimmen, volgt zeker nog deze of hoogstens de andere dag regen, storm en onweer.

Deze vis vindt men in de Leina[viii][59] en heel zeker in de bodem bij Quedlinburg[60].[ix] Aangezien hij zich echter ook in andere rivieren ophoudt, zal ik hem voor die lezers die hem wellicht niet kennen en toch als een weerprofeet in huis willen houden, nader beschrijven.

De weervis heeft de grootte van een vlinder en zal volgroeid ongeveer 5 zoll[61] lang zijn. Aan zijn buik is hij geelachtig; van kop tot staart lopen aan beide zijden twee gele strepen, bijna zoals bij de hagedis. Hij heeft een baard van vijf tot zeven vleesachtige, zeer zachte draadjes; onder de kieuwen twee donsveren; en wederom twee naar de staart toe, namelijk boven op de rug en onder aan de buik.

Hij is geheel met een vet, glibberig slijm overtrokken, en kan daarom nauwelijks in de hand worden gehouden. Deze vis heeft ook nog de eigenschap, dat wanneer hij uit het water komt en men op hem drukt, hij een schel geluid laat horen.

Wil men hem in de kamer houden, dan doet men hem in een fles of in een glas met een deksel. In het glas schudt men ongeveer net zoveel helder, schoon zand, dat de bodem tot een kleine vingerdikte ermee bedekt is, en vult men het tot over de helft met water.

Zodra nu de weervis de weersverandering ondervindt, beweegt hij zich monter rond in het water en maakt hij het troebel met het op de bodem liggende zand. Dit is een teken van zijn voorgevoel van ander weer, voornamelijk regenweer. Zolang hij echter geen weersverandering voelt, ligt hij zo rustig op het zand, dat men niet de geringste beweging, zelfs niet aan de einden van de baarddraadjes, gewaarwordt. Hij houdt het een

---

[59] Een rivier in Thüringen.
[60] Een stad in de Harz.
[61] “5 Zoll”. De Zoll had een variabele lengte tussen 2 en 4 cm. Vaak vergeleken met de inch (2,54 cm.). Gezien de vergelijking met de vlinder lijkt mij 10 cm. een redelijke interpretatie.

jaar in de kamer vol, en moet slechts zo nu en dan, ongeveer alle 14 dagen, vers water krijgen.

V. INSECTEN.

In de boerenregels vinden we slechts weinig insecten als weerprofeten genoemd, hoewel niet kan worden geloochend dat de insecten een zeer sterk waarnemingsvermogen hebben, en zich onder hen nog veel meer weerprofeten moeten bevinden dan ik in staat ben hier aan te geven.

Want de insecten zijn deels te klein, deels is hun leefwijze veel te verborgen, dan dat ze alle als weerprofeten passend geobserveerd kunnen worden.

Daarom gedenk ik hier slechts die insecten, welke men tot nu toe hetzij juist of foutief een voorgevoel van weersverandering heeft toegeschreven en die, welke ik als weerprofeten opnieuw ontdekt heb.

1. De rotskever (Scarabaeus stercorarius).

Deze vast en zeker bij iedere van mijn lezers bekende kever, leeft in de paardenmest, en kan op rijwegen dikwijls worden aangetroffen.

Boerenregel: ‘De zwarte mestkever kondigt de helderheid van de volgende dag op de avond daarvoor aan, door veel te vliegen en te zoemen’.

Juist. Vliegt echter deze kever ’s avonds veel en bijzonder snel en met luid gezoem, dan kunnen wij zeker de volgende dag wederom mooi weer verwachten.

2. De meikever (Scarabaeus melolontha).

Deze, ons vaak door zijn grote hoeveelheid zo schadelijk wordende, kever is bekend genoeg. En hoewel hij alle avonden

wanneer het goed weer is, vliegt, zo is zijn veelvuldige vliegen tot in de late avond eveneens een teken dat er nog geen regenlucht voorhanden is, en het de komende dag weer mooi en helder zal zijn.

3. De braakkever[62], junikever, Johanneskever[63] (Scarabaeus solstitialis).

Iedereen zal ook deze kever kennen. Hij is slechts half zo groot als de meikever en laat zich pas in de maand juni, dat de langste dagen kent, ’s avonds vaak in grote hoeveelheden zien. Vandaar ook zijn benaming: solstitialis[64], van solstitium: de langste dag.

Wanneer deze kevers ’s avonds in grote hoeveelheden vliegen, en vaak om ons hoofd rondzoemen en in onze haren blijven hangen, is dit een zekere aanwijzing dat de volgende dag weer helder en warm weer brengt.

4. De hoornkever, vuurkever, het vliegend hert[65] (Scarabaeus Cervus).

Dit is onze grootste Duitse kever en eveneens bekend genoeg. Hij houdt zich bij voorkeur in eikenwouden op en vliegt niet zo vaak en veelvoorkomend als de vorigen, omdat hij eigenlijk niet zo graag vliegt en ook zeldzamer is. Wanneer men echter deze kevers ’s avonds in grotere aantallen ziet vliegen, is dit een bewijs dat de lucht nog zeer zuiver en helder is, en wij zeker

[62] “Brachkäfer”. Is feitelijk hetzelfde als de ‘junikever’.
[63] Feitelijk de ‘Phyllopertha Horticola’.
[64] De ‘Solstitialis’ is de verouderde naam voor de junikever. In het kopje boven deze alinea worden echter drie soorten kevers onder één noemer gebracht.
[65] Feitelijk de ‘Lucanus Cervus’.

nog enkele dagen mooi weer behouden. Want bij een regenlucht vliegt deze kever nooit.

5. Het glimwormpje (Lampyris noctiluca).

Het meerdere of mindere oplichten van dit diertje zou eveneens op een weersverandering duiden, alleen moet ik het tegendeel beweren.

In donkere avonden en nachten lichten ze meer op dan in heldere, en het wijfje, dat ongevleugeld is, licht bijzonder sterk op tijdens de paartijd. Deze oorzaken moet men zich indenken, en niet een voorgevoel van toekomstig weer, wanneer de glimwormpjes bijzonder sterk oplichten.

6. De goudsmid, het goudhaantje[66] (Scarabaeus nitens[67]).

Deze kever, die men op weiden en velden en vooral op wegen zo dikwijls ziet, is slechts een weerprofeet geweest doordat, wanneer hij zich bij mooie weersomstandigheden meer in het gras en in de koelte ophield dan op de wegen en op het droge land, gewoonlijk spoedig regen volgde. Bij helder, warm en bestendig weer namelijk, houdt hij zich steeds gaarne op bij zandige wegen en ook op dorre, droge grond, en zoekt slechts bij naderende regen beschutting in het gras en onder kool en andere bladeren tegen de natheid, die hij niet verdragen kan.

Ook heb ik bemerkt, dat deze kevers, die niet vliegen maar des te sneller kunnen lopen, voor een onweer niet zo rap, en vaak geheel flegmatisch zijn.

---

[66] Onduidelijk. Het goudhaantje is de ‘Chrysolina’.

[67] Onduidelijk. Er is een ‘Carabus nitens’, de ‘goudrandloopkever’. Misschien hanteert de auteur een oude Linnaeus-indeling.

7. De sprinkhaan en vooral de grote groene sabelsprinkhaan[68] (Gryllus viridissimus).

Deze sprinkhaan van een fraaie, groene kleur, leeft grotendeels op struikgewas en trekt voornamelijk veel in de hondsdagen[69].
Wanneer hij nu rond deze tijd, wanneer hij zich vooraf luid heeft laten horen, rond de middag stopt, komt er merendeels spoedig regen.

8. De distelvlinder, schone dame[70] (Papilio[71] cardui).

Deze vlinder vliegt, zo vaak als op warme dagen regenweer wil optreden, met een buitengewone snelheid rond. Daarbij stoot hij zich vaak - hoewel hij een dagvlinder is en alsof hij blind is - aan gebouwen en bomen.
De regen volgt dan spoedig. Aangezien echter deze vlinder de weersverandering pas aanduidt wanneer die reeds geheel voorhanden is en aan ons opvalt, is hij daarom een weerprofeet die we goed kunnen missen. Want wat helpt ons een aanduiding waarop de regen dadelijk volgt.

9[72]. De wesp, de horzel[73] (Vespa vulgaris).

---

[68] “Baumhüpfer”. Het moet hier gaan om de ‘Gryllus (Tettigonia) viridissimus, naar de indeling van Linnaeus.
[69] Periode van plm. 20 juli tot 20 augustus. Overigens heeft wetenschappelijk onderzoek van geruime tijd geleden uitgewezen, dat de weersomstandigheden die gewoonlijk aan de hondsdagen worden toegeschreven, niet kloppen met de langjarig gemeten waarden.
[70] In het Engels heet de vlinder ‘painted lady’: ‘geschilderde dame’. Ook: ‘Vanessa cardui’.
[71] Een van de drie vlindergeslachten, opgesteld door Linnaeus, gereserveerd voor dagvlinders.
[72] “6”. Kennelijk een zetfout.

Boerenregel: ‘Verschijnen vele horzels voor het einde van de wijnmaand, dan volgt een lange winter’.

Dit is zuivere onzin. Geen enkel dier kan het heersende weer van een compleet jaargetijde vooruit gewaarworden, en dus de horzel ook niet.

Verschijnen voor het einde van de wijnmaand veel horzels, of zien wij rond deze tijd veel meer horzels (want ze zijn vanaf de lente te zien), dan zijn altijd een goed herfstweer of de vele rijpe boomvruchten in een bepaalde omgeving de oorzaak.

Men kan proberen om in een tuin enkele bomen, voornamelijk perenbomen, met rijpe vruchten te laten staan. Dan zullen de horzels beslist voor het einde van de wijnmaand in een ontelbare hoeveelheid arriveren.

Weg dus met de horzel als weerprofeet.

10. De bij (Apis mellifica).

Boerenregel: ‘Wanneer de bijen niet uit hun kasten willen of er niet ver vandaan vliegen, en degene die buiten zijn, dikwijls op de kasten toe ijlen, betekent dit regen en vooral onweer’.

Deze regel is overal juist, en iedereen die bijen houdt, zal dit opgemerkt hebben.

Aangezien de bijen een hekel hebben aan regen en deze vaak dodelijk is, kan men van deze slimme en ijverige dieren zeker vermoeden, dat zij bij het voorgevoel van regenweer uiterst voorzichtig zijn en zich niet in gevaar begeven. Ga maar eens, wanneer zich ook slechts in de verte onweerswolken vertonen, voor een bijenkorf staan. Men zal dan dadelijk bemerken dat het aantal van terugkerende bijen veel groter is dan dat van de

[73] Let wel: de wesp is de ‘Vespa vulgaris’ (lees: ‘Vespula vulgaris’), en de horzel is de ‘Vespa crabro’.

uitvliegenden. Komen de onweers- of regenwolken dichterbij, dan zullen er altijd twintig bijen op de kasten toe ijlen voordat er vijf stuks uitvliegen. En deze laatsten vliegen dan dikwijls - zoals ik nauwkeurig heb bemerkt - slechts enkele keren in een cirkel boven het bijenhuis rond en keren dan, alsof ze door de van regen zwangere lucht moedeloos zijn gemaakt, weer naar de korf terug.

Een soortgelijk gedrag uiten de bijen ook bij een op handen zijnde sterke wind. Het is echter overdrijving, wanneer sommigen beweren dat de bijen, wanneer ze door de wind worden overvallen, met hun pootjes kleine zandkorreltjes verzamelen om zich tegen de wind zwaarder te maken.

Dat doet de bij niet, en de weinige zandkorreltjes die een bij dragen kan, zouden hen ook tegen een windstoot weinig kunnen beschermen.

Bovendien zijn hun poten daar niet voor ingericht, want de bijzondere sleuven die de werkbijen aan hun achterkant hebben, dienen goed voor het opladen van het bloemenstuifmeel, maar niet voor het dragen van slechts één enkel zandkorreltje.

11. De mier (Formica).

Boerenregels:

1) ‘Wanneer de mieren in juli hun mierenhoop hoger dan gewoonlijk maken, duidt dit op een lange en vroege winter’.

2) ‘Wanneer de mieren zeer werkzaam zijn, op hun mierenhoop toe ijlen en hun poppen (foutief: miereneieren) naar binnen dragen, is dit een teken dat het spoedig zal regenen’.

De eerste regel is een domme en ongetoetste bewering, aangezien geen enkel dier, zoals ik reeds vaak vermeld heb, gedurende een zo lange tijd de weersomstandigheden vooruit gewaar kan worden. Bovendien bouwen de mieren ieder jaar op hun oude mierenhoop, en hoe langer dus de mieren-

gemeenschap in deze hoop rustig kan leven, des te hoger wordt de hoop van jaar tot jaar.

In een en hetzelfde jaar zal men vaak in de omgevingen van wouden waar de zogeheten miereneieren (poppen) niet zozeer gereguleerd zijn, mierenhopen aantreffen die vaak diverse ellen hoog zijn opgebouwd. In andere omgevingen waar hier te lande de miereneieren een gewoon handelsartikel zijn, treft men daarentegen mierenhopen aan die nauwelijks enkele zollen hoog zijn. Naar welke mierenhoop moet men zich nu richten, wanneer men in juli een vroege of late winter wil voorspellen?

De tweede regel is juist, en wie geen tederheid jegens de zijnen beoefent, wie niet door zijn vader- of moederhart bezorgd is voor het welzijn van zijn kinderen, die leide men ten tijde wanneer regen dreigt, tot zijn beschaming naar een mierenhoop.

De mieren dragen gewoonlijk bij mooi, warm weer ’s morgens hun poppen in de zon en tegen de avond weer dieper in de mierenhoop. Voelen ze echter overdag regenlucht, dan haasten ze zich om - vaak wanneer wij nog in het geheel geen regen vermoeden - met bewonderenswaardige werkzaamheid hun jonge gebroed weer in de mierenhoop te brengen. Dit is een zeker teken dat spoedig regen zal komen.

Dit kenmerk kunnen wij ook, wanneer er een mierenhoop in de buurt is, gemakkelijk waarnemen, want de angstige ijverigheid van deze beestjes is rond deze tijd zo opvallend, dat het ene tegen het andere aanloopt, en ze in feite voor al het andere wat om en met hen gedurende deze tijd gebeurt, gevoelloos zijn.

Men heeft toch gezien, zoals de heer professor Blumenbach verzekert[x], dat een werkmier die men het achterlijf heeft afgesneden, toch nog tien poppen voor zijn pijnlijke dood in veiligheid bracht.

12. De paardenhorzel (Oestrus bovis).

Boerenregel: ‘Wanneer de horzels het arme vee ongebruikelijk pijnigen, en zich op de plek waar ze steken, laten doodslaan, komt er spoedig een verandering in het weer’.

Mijn ervaring heeft dit niet bevestigd, want feitelijk duidt het hevige steken van de horzels geenszins op een weersverandering, maar hooguit op onweer en regen. Want hoe warmer het weer is, des te vaker komt ook het zogenaamde ongedierte voor, en des te heviger en gevaarlijker is hun bijten en steken. Dat zullen we bij de onbeduidende muggensteek net zo goed ondervinden, als bij de gevaarlijke adderbeet.

Aangezien nu na de warmste dagen gewoonlijk onweer en regen volgen, duidt in dit opzicht het steken door het ongedierte en vandaar ook door de horzel, op een weersverandering. Alleen, de horzel heeft daarom nog geen voorgevoel van toekomstig weer. Want het maakt helemaal niet uit of men zegt: ‘Na zeer warm weer in de zomer volgen gewoonlijk onweer en regen’, of dat men zegt: ‘Wanneer de horzels hevig steken, verandert het weer’, aangezien de horzels dit slechts voornamelijk bij warm weer doen.

Zoals echter na iedere hete zomerdag niet altijd onweer en regen volgen, zo is het steken van de horzel als teken van een weersverandering even ongewis.

Ik heb namelijk vaak, vooral ten tijde van de oogst, bemerkt dat bij aanhoudend warm weer, het arme vee, zolang als deze weersomstandigheden aanhielden, dagelijks zeer gepijnigd werd, zonder dat regen of onweer volgde.

13. De blauwe bromvlieg (Musca vomitoria).

Boerenregel: ‘Wanneer de blauwe bromvliegen in huis wild en onrustig rondzwermen, duidt dit op onweer’.

Deze voor onze eetkamer zo schadelijke vlieg is inderdaad een betrouwbare weerprofeet. Wanneer hij wild en onrustig in huis en in vertrekken, in elk geval in onze woningen met luid gebrom rondzwermt, is het steeds zeer zwoel. De lucht is op zo'n graad van warmte gekomen, dat deze zich door een onweer moet reinigen.

Waarschijnlijk zoekt de vlieg dan voor de nabije regen beschutting in gebouwen, terwijl hij zich anders gewoonlijk in de buitenlucht ophoudt.

14. De gewone steekmug (Culex pipiens).

Boerenregel: 'Spelen en dansen de muggen tegen zonsondergang in de buitenlucht, dan duidt dit op hitte. Doen ze het echter in de schaduw, dan volgt warme en zachte regen. Blijven ze bij elkaar en steken ze de voorbijgangers, dan volgt koud weer en veel regen'.

Het is juist, dat wanneer de muggen tegen de avond in de lucht dansen, dit goed en droog weer betekent, en wanneer ze het in de schaduw doen, dit warme en zachte regen betekent. Wel moet ik daarbij in herinnering brengen dat het eerste voornamelijk dan optreedt, wanneer de muggen nog na zonsondergang tamelijk hoog in de lucht, en het laatste wanneer ze laag bij de grond spelen.

Want wanneer de lucht reeds met veel damp bezwangerd is, kunnen de muggen en het overige kleine ongedierte niet de hoogte in gaan, maar komen laag naar beneden en trekken met name naar windstille oorden. Hoe zuiverder en dunner de lucht echter is, des te hoger stijgen ze.

Dat echter het steken der gewone steekmug koud weer en veel regen zou betekenen, stemt niet met mijn ervaring overeen. Ze steken slechts bijzonder vaak en hevig bij warm, zwoel weer en wel voornamelijk tegen de avond en bij beken en moerassen.

15. De steekvlieg (Conops calcitrans).

Boerenregel: ‘Wanneer de steekvliegen zelfs in vertrekken pijnlijk in de kuiten steken, zullen de weersomstandigheden veranderen’.

Zeer onbetrouwbaar. Hoe warmer de weersomstandigheden zijn, des te heviger steken deze vliegen. Aangezien echter, zoals ik reeds hierboven bij de paardenhorzel vermeld heb, na een warme dag niet steeds regen volgt, kunnen deze vliegen verscheidene dagen steken, zonder dat het als een teken van een weersverandering kan worden aangezien.

16. De luis en wel de hoofdluis (Pediculus humanus).

Boerenregel:
‘Wanneer de luizen der mensen aan de zijkanten van het hoofd naar beneden komen, komt er regen aan’.

Wie deze weerzinwekkende weerprofeet voor de teelt wil houden, mag het doen. Hij zal zich echter gewis in zijn verwachtingen bedrogen vinden.
Bij bedelaars en andere smerige mensen zag ik vaak luizen aan de zijkant van hun hoofd naar beneden komen, zonder dat ander weer of regen volgde. Vooral bevond ik dit bij warm weer, wanneer deze smerige personen zeer getranspireerd hadden, en de haren daardoor gans doorweekt waren. Want natheid kunnen de luizen niet verdragen.
Weg dus met dit afschuwwekkende insect als weerprofeet.

17. De vlo (Pulex irritans).

Ook over deze zegt men, dat hij door zijn hevige steken regen verkondigt, en vooral zou hij rond deze tijd het schone geslacht zeer onrustig maken.

Eveneens een grol. Aangezien de vlooien slechts steken om bloed te zuigen en zich te verzadigen, en dan niet meer steken wanneer ze verzadigd zijn, kunnen ze dit niet doen uit voorgevoel van andere weersomstandigheden.
Het is echter juist, dat ze bij warmer weer heviger dan bij koud weer steken, hoewel niet uit een aanvoelen vooraf van regenweer, maar omdat warm weer voor hen net als voor de mensen en andere dieren ook zogenaamd dorstig weer is.

18. De spin (Aranea).

Bij deze beroemde en inderdaad goed schatbare weerprofeet, over wie alleen reeds hele werken zijn geschreven, moet ik iets langer stilstaan.
De spin toont onbetwistbaar onder alle insecten de meeste zielskrachten, en verdient derhalve meer onze bewondering dan afschuw, die menige galante heer en menige zachtaardige voor hem[74] hebben of beweren te hebben.
Dat ze zich tam laten maken en hun weldoeners leren kennen, is door de lijdensgeschiedenissen van de graaf Lauzun[75] en Peliszon[76] bekend genoeg, want voor deze beide mannen, van wie de eerste in de gevangenis te Pignaral[77] en de laatste in de Bastille smachtte, waren de spinnen die zich in de gevangenis

[74] Het Groene Boekje spreekt over “m/v”.
[75] Lees: Antoine Nompar de Caumont, duc de Lauzun, 1632-1723. Ook hij zat overigens, onder andere, in de Bastille.
[76] Lees: ‘Paul Pellisson’, 1624-1693, secretaris van Nicholas Fouquet.
[77] Lees: ‘Pignerol’.

ophielden, het enige gezelschap en de enige vrienden. Zij leefden met hun weldoeners in de grootste vertrouwelijkheid.

Met welk een voorbeeldige tederheid waagt niet de zakspin (Aranea saccata), die haar eieren in een zak aan het achterlichaam meedraagt, haar leven, wanneer men haar deze zak met geweld wil ontrukken.[xi] Waarom zou dit slimme en tedere dier, dat toch zo veel prikkelbaarheid bezit en op wiens woning (web) en voeding een goede of slechte weersgesteldheid een zo grote invloed moet hebben, niet ook een voortreffelijke weerprofeet zijn?

En dat is de spin werkelijk. Ik kan dit uit eigen ervaring en waarnemingen verzekeren. En de geschriften van andere mannen, die aan de spin als een voortreffelijke weerprofeet hun navorsingen hebben gewijd, stemmen daarmede op veel punten overeen.

1) De nieuwste ontdekkingen over de aard der spinnen en vooral over hun verhouding met de verandering in de atmosfeer, in hoeverre ze namelijk de gesteldheid van het weer vooruit aanduiden. 'Von Quatremer Disjonval, et cetera: aus dem Französischen übersetzt', Berlijn en Leipzig, 1799[78].

2) Schmid[79], 'Die Spinnen als die besten Wetterpropheten'[80], München, 1801. (Een uittreksel uit het eerste werk).

---

[78] De auteur noemt hier feitelijk een deel van het titelblad van een boek. Genoemd gedeelte luidt: "Von Quatremere-Disjonval, Mitglied der ehemaligen Pariser Akademie und Batavischen Generaladjutanten. Aus dem Französischen der zweiten Ausgave übersetzt'. De volledige titel van het 122 pagina's tellende werk is: 'Araneologie, oder Naturgeschichte der Spinnen nach den neuesten bis jetzt unbekannten Entdeckungen vorzüglich in Rücksicht auf die daraus hergeleitete Angabe atmosphärischer Veränderungen' (Araneologie, ofwel biologie der spinnen volgens de nieuwste tot nu toe onbekende ontdekkingen, voornamelijk met betrekking tot de daaruit afgeleide aanduiding van atmosferische veranderingen). De door mij geziene versie stamt overigens uit Frankfurt am Main, 1798.

[79] Sommigen spreken over 'Schmidt'. Joseph.

3) ‘Die Spinnen sind Deuter des kommenden Wetters’[81], van de heer professor Weber.

De grootste verdienste dat de spinnen als de beste weerprofeten zijn neergezet, heeft echter onbestreden de burger Quatremer Disjonval in Frankrijk, van wiens boek ik zojuist de vertaling heb aangestipt. Deze man ontdekte de spin als een weerprofetes op een zeer zonderlinge en merkwaardige wijze, die ik, daar hij beslist ieder van mijn lezers genoegen zal doen, hier kort zal vertellen.

Quatremer Disjonval had tot de opstand der Hollandse patriotten tegen de erfstadhouder veel bijgedragen, en was, toen het Pruisische leger onder de hertog van Brunswijk in het jaar 1787 in Holland oprukte, generaal-adjudant bij het patriottische leger.

Als zodanig werd hij gevangen genomen en tot een 25-jarige gevangenisstraf veroordeeld. Men stopte hem in Utrecht in een kerker, waarin hij 89 maanden zat.

De spinnen waren bijna het enige gezelschap van de ingekerkerden, en ook in de Utrechtse gevangenis waren dit de enige schepselen die Quatremer om zich heen had.

Deels uit verveling, deels uit liefhebberij voor biologie, hield hij zich nu in zijn kerker bezig met observaties van het bewegen en werken der spinnen, en bemerkte spoedig dat de werkzaamheden der spinnen met de weersveranderingen in een nauw verband stonden. De volgende wonderlijke omstandigheid voerde hem tot deze ontdekking. Hij had in zijn kerker vaak hoofdpijn, en dit had hem aanvankelijk op iedere verandering van het weer, en op het overeenstemmen daarvan met de activiteiten van de spin, opmerkzaam gemaakt. Hij had be-

---

[80] Op diverse locaties wordt over de titel echter gesproken met de term ‘Wetterprophetinnen’.

[81] Lees: ‘Joseph Weber’, theoloog, filosoof, wis- en natuurkundige. Het betreft zijn inaugurele rede, gehouden op de universiteit van Ingolstadt, 1799.

merkt, dat bepaalde spinnen die een radvormig web maken, steeds uit zijn kerker verdwenen wanneer hij hoofdpijn had, en dat op beide tekenen, namelijk op het verdwijnen der spinnen en op zijn hoofdpijnen, iedere keer zeer slecht weer volgde.

Zo dikwijls als de hoofdpijnen hem overvielen, zag hij geen spinnen meer, en regende het meerdere dagen bij noordoostelijke wind. Wanneer echter de spinnen zich wederom in hun web lieten zien en actief waren, bleven zijn hoofdpijnen uit en volgde er mooi weer.

Quatremer zette zijn waarnemingen ijverig voort en kreeg het uiteindelijk voor elkaar, dat hij uit de activiteiten van de spinnen de op komst zijnde weersverandering tien tot veertien dagen voor hun werkelijke intrede kon voorspellen.

Hoe ver Quatremer het in zijn observaties gebracht heeft, bewijst het volgende feit: Toen in de winter van 1794 de Fransen in Holland binnendrongen en steeds verder over het ijs oprukten, viel in de maand december plotseling een algehele dooi in, die het gehele Franse leger met de ondergang leek te bedreigen, wanneer het zich niet onverwijld zou terugtrekken. De Franse generaals zonnen werkelijk reeds op capitulatie.

Quatremer echter, die vanwege het oprukken van de Fransen op zijn bevrijding hoopte, zon op alle middelen om hun terugtocht te verhinderen en het gelukte hem om midden tussen de vijanden door, op de 16e januari een brief aan de Franse generaliteit te laten toekomen, waarin hij hen de verzekering gaf, dat op grond van de werkzaamheden van zijn spinnen op zijn laatst over 14 dagen een grote vorst zou intreden. Die zou hen tot meester over alle rivieren maken, en hun tijd genoeg laten om hun aangevangen veroveringen vóór het algehele opdooien te voleindigen en te verzekeren.

Men geloofde zijn verzekering en capituleerde niet. De aangekondigde koude vond ook werkelijk na twaalf dagen plaats, en wel een zodanige koude, dat het ijs over de rivieren en kanalen een zo sterke brug maakte, dat de Fransen de zwaarste kanonnen naar de overzijde konden brengen. Op de

28e januari trokken zij zegerijk Utrecht binnen, en Quatremer werd door hen als loon voor zijn ontdekking uit de kerker bevrijd.

Nu echter naar de activiteiten van de spinnen, waardoor ze voor ons weerprofeten zijn.

Ik volg hier geheel Quatremer, en zal dan mijn opvatting en waarnemingen over diens regels eveneens mededelen.

Quatremer deelt de spinnen in, in zomer- en winterspinnen, in hang- en hoekspinnen,[82] en gelooft dat elke zijn bijzondere manier heeft om ons de komende weersomstandigheden te voorspellen.

Onder de zomerspinnen worden alle spinnen verstaan die zich vanaf het voorjaar tot aan het einde van de zomer, zowel in de buitenlucht als ook in de woningen der mensen en dieren, laten zien. Van deze zomerspinnen kruipen er enkele tegen de winter de woningen en huizen in, waarin ze overwinteren. Deze noemt men de Quatremer-winterspinnen.

Hangspinnen noemt men die, welke in de buitenlucht bijvoorbeeld tussen bomen en struiken of boven geopende ramen, deuren en dergelijke een radvormig web spannen, waarin onze kruisspinnen (Aranea diadema) thuishoren. Hoekspinnen echter noemt men spinnen die een scheepsvormig web in de hoeken en bochten van de gebouwen aanbrengen.

Al deze spinnen duiden ons door diverse uitingen en werkzaamheden de komende weersomstandigheid aan, en Quatremer geeft de volgende hoofdregels:

1) Er zijn hetzij geen hangspinnen,
2) of er zijn er maar weinig van,
3) of er zijn er zeer veel van.

Het eerste duidt op regen, het tweede op veranderlijk, en het derde op mooi weer. Bovendien:

[82] "Winkelspinnen". Vermoedelijk zijn de 'Tegenaria' bedoeld.

1) Hetzij werken de aanwezige hangspinnen in het geheel niet,
2) of ze arbeiden slechts in het klein,
3) of ze arbeiden sterk en in het groot.

Het eerste duidt wederom op regen, het tweede op veranderlijk, en het derde op mooi weer. Maar ook door andere uitingen zijn de spinnen volgens Quatremer voor ons betrouwbare weerprofeten.

a) Over helder en droog weer.

De hangspin vernieuwt bijna in alle nachten zijn radvormig web (bij goed weer uiteraard), en zolang hij dat doet, is er hoop op het voortduren van het mooie weer.

Spint hij bij regenweer lange hoofddraden en werkt hij met ijver, dan komt er spoedig beter weer. Het tevoorschijn komen van de zich verstoppende hoekspin is eveneens een onjuist kenmerk van mooi weer.

Bij optredend helder weer, toont de hoekspin vanuit zijn hol zijn kop aan de waarnemer, en strekt hij zijn poten ver naar voren. En hoe verder hij zijn poten naar voren strekt, des te langer mag men op mooi weer hopen.

Wanneer hij in de nacht de omvang van zijn web door nieuwe spinsels merkbaar vergroot, is dit een zekere voorbode van twaalf tot veertien dagen aanhoudend mooi weer.

b) Over de regen.

Wanneer de hangspinnen verdwijnen, zodat men er geen ziet, duidt dat op lang aanhoudende regen. Verschijnen deze spinnen nog tijdens de regen, en beginnen ze te arbeiden en te spinnen, dan zijn de mooie dagen niet ver meer.

Keert de hoekspin zich in zijn schuilplaats helemaal om, en keert hij de waarnemer zijn rug of achterste toe, dan duidt hij aan dat het veel en lang zal regenen.

c) Over de wind.

Wanneer de hangspin alleen de spaken van zijn rad binnen de driehoek, waarin hij dit aanlegt, spant, zonder de kruisvormige draden aan te leggen die zijn rad vormen, is dit een aanwijzing vooraf dat een hevige wind niet ver weg is, en pas op zijn laatst na tien tot twaalf uur weer zal gaan liggen.

Wanneer hij daarnaast plotseling een kwart of een derde van zijn web oplicht en verscheurt om de luchtstroom vrije doorgang te verschaffen, en dan in zijn schuilplaats kruipt, zal er een voorbijgaande stormwind volgen.

d) Over de koude.

Wanneer de hoekspinnen (die steeds uitsluitend de zogenaamde winterspinnen zijn) in de wintertijd zeer werkzaam zijn, nieuwe webben aanmaken, of ook wel diverse webben over elkander heen spinnen, duiden zij ons daardoor aan, dat een hevige, aanhoudende koude en ijs zullen intreden, en wel gewoonlijk na negen tot op zijn hoogst twaalf dagen.

Ja, men kan zelfs, zegt burger Quatremer, uit het gedrag van de spinnen betrouwbaar voorspellen op welk tijdstip de lente zal intreden en of de komende zomer nat of droog zal zijn.

Zodra namelijk in april of mei de kleine jonge spinnen, nadat zij hun eieren en het omhulsel daarvan hebben doorbroken, tevoorschijn komen, is dit het grootste en betrouwbaarste teken van de aanvang van de lente. En wanneer in deze maanden de hangspin, van een hoogte naar beneden, draden spint die

verscheidene voeten aan lengte bedragen, verkondigt hij ons door dit gedrag een droog jaar. Tot zover Quatremer Disjonval.

Hoewel ik zelf de spinnen als de beste en welhaast betrouwbaarste weerprofeten, althans in bepaald opzicht, heb bevonden, moet ik niettemin met overtuiging beweren dat Quatremer in zijn loftuiting over de spinnen als weerprofeten, te ver is gegaan. Wellicht is hij uit voorliefde of dankbaarheid jegens dit dier, dat hij als een middel tot zijn bevrijding gebruikte - vooral omdat hij daardoor twee doelen bereikte - tot deze overdrijving verleid geworden.

Dat de spinnen door alle hier slechts door mij als uittreksel opgemerkte[xii] uitingen en werkzaamheden ons de verandering van het weer aanduiden, geef ik toe, en veel komt met mijn eigen ervaringen overeen. Ik kan echter niet toegeven, dat ze ons de verandering van het weer negen, twaalf tot veertien dagen van tevoren aanduiden.

Dit heb ik niet bemerkt, hoezeer ik ook sedert enkele jaren mijn best heb gedaan om het te bemerken. Het is en blijft echter een overdrijving, ook al zou de spin daardoor hebben bijgedragen aan de verovering van Holland.

Want die hele geschiedenis kan waar zijn, zonder dat ze tot het bewijs dat de spinnen de koude twaalf tot veertien dagen vooraf aankondigden, ook maar het geringste bijdraagt. Quatremer kon bij de toenmalige principes der Fransen, zodra zij in Utrecht zouden zijn binnengevallen, zekerlijk op zijn bevrijding hopen. En aangezien zij weer tot de terugtocht uit Holland aanstalten maakten, kan men zich zijn toenmalige gemoedsgesteldheid gemakkelijk voorstellen, want met de terugtocht der Fransen ging ook zijn hoop om bevrijd te worden, weer verloren.

Natuurlijkerwijze moest hij daarom alles inzetten om de opmars der Fransen te bevorderen, en aangezien hem als een door de politieke wereld reeds bijna vergeten gevangene in zijn kerker alle middelen en wegen daartoe ontbraken, nam hij zijn spinnenobservaties te hulp.

Dat kon hij ook gemakkelijk doen, ook al hadden de spinnen hem de koude niet voorspeld. In december en januari namelijk, kan men steeds wanneer dooiweer intreedt met tamelijke zekerheid zonder weerprofeten voorspellen, dat het over twaalf tot veertien dagen wederom zal vriezen. Dit zijn de koudste maanden, waarin ingevallen dooiweer gewoonlijk niet lang aanhoudt.

En gesteld ook, dat de grote koude niet was ingetreden, dan viel Quatremer in zijn kerker niets te verwijten, al ging ook het ganse Franse leger te gronde. Want niet hij, maar eigenlijk de spinnen hadden immers de vorst voorspeld, en waarom waren de Fransen ook zo lichtgelovig?

Bovendien durf ik de heer Quatremer erop te wijzen, dat bij dooiweer en wel twaalf tot veertien dagen daarvoor, nog in het geheel geen verandering in de atmosfeer voorhanden kan zijn die duidt op de pas na veertien dagen invallende koude. Vandaar dat de spin daar ook geen voorgevoel van kan hebben.

Het is net zo ongegrond, dat wij uit de uitingen van de spinnen in het voorjaar kunnen concluderen tot een droge of natte zomer. Geen enkel dier kan dat van tevoren gewaarworden, zoals ik hierboven bij de das en andere dieren voldoende meen te hebben aangegeven.

De overige waarnemingen van Quatremer, die ik hier partsgewijze heb medegedeeld (want over zijn andere spreek ik hier niet), zijn grotendeels juist. Alleen schijnen zij mij voor sommigen van mijn lezers te subtiel te zijn, en een al te precieze waarneming te vereisen.

Ik geloof dan ook, dat de volgende regels die ik, voordat ik iets over de spin als weerprofeet gelezen had, door eigen waarnemingen heb vastgesteld, eenvoudiger en daardoor vooral voor de landsman bevattelijker en in het algemeen nuttiger lijken te zijn:

1) Wanneer de spinnen in de buitenlucht, en bij voorkeur onze kruisspinnen (Aranea diadema), zeer ijverig zijn, grote radvor-

mige webben maken, en stil en rustig in het middelpunt van hun web hangen, is dit een teken dat de weersomstandigheden goed en nog enkele dagen (maar langer kan men het met zekerheid niet vaststellen) bestendig blijven. Treft men echter deze spinnen werkeloos aan, maar in bladeren of elders verstopt; met kleine, gescheurde en niet herstelde webben, dan duidt dit op regen dichtbij en op stormachtig weer.

2) Wanneer deze spinnen gedurende de regen tevoorschijn komen, en weer midden in het web gaan hangen, houdt de regen niet lang meer aan.

3) Wanneer echter de huisspinnen, raamspinnen (Aranea domestica), met name die welke bij het raam hun web hebben, bij goed weer zeer druk bezig zijn en kleine, dichte webben maken en zich daarin verstoppen, dan volgt in de zomer spoedig regen en in de herfst en winter koude. Wanneer ze zich echter veel buiten hun web ophouden, of voor bij de ingang zitten, beloven zij ons daardoor opgewekt en warm weer.

19. De kreeft (cancer) en wel de rivierkreeft (Cancer astacus).

Boerenregel: ‘Wanneer de kreeften kleine zandkorreltjes in hun scharen beetpakken, zich met zand bedekken en uit het water kruipen, duidt dit op dichtbije regen en storm’.

Geheel fabel en flauwekul. Ik heb dit gedrag bij de kreeften, wanneer men ze met rust laat, niet eenmaal kunnen aantreffen, en nog minder als een teken van weersverandering kunnen aanzien.

Wanneer in beken en waterplassen waarin zich kreeften bevinden, gevist wordt, trof ik vaak enkele aan die met zand bedekt waren, of ook een steen of grind in hun scharen hadden. Dit geschiedde echter uit onrust en toeval, en niet uit een voorgevoel van weersverandering.

20. De kelderpissebed (Oniscus asellus).

Boerenregel: ‘Wanneer de kelderpissebeden (Kelleresel[83], Mauerassel[84]) dikwijls de muur opkruipen, is dit een teken van regen en van storm’.

Deze regel is juist. De zogenaamde kelderpissebed houdt zich op vochtige plekken in muurspleten op, en onder holliggende stenen en dergelijke. Zodra hij regenlucht ondervindt, komt hij dikwijls tevoorschijn. Men treft hem dan aan op de muren, waar hij op en neer loopt. Een goede weerprofeet, die echter als een klein insect onze opmerkzaamheid maar al te weinig op zich vestigt.

[83] “Kelleresel”. Kent geen Nederlands equivalent.

[84] “Mauerassel”. Merkwaardig, deze andere schrijfwijze. Kent evenmin een Nederlands equivalent. Let wel: de muurpissebed heeft geen officiële naam. Bovendien luiden de Duitse en Nederlandse termen voor dit dier precies omgekeerd. De Oniscus asellus (kelderpissebed) heet in het Duits ‘Mauerassel’. De Porcellio scaber (ruwe pissebed) heet in het Duits ‘Kellerassel’.

VI. WORMEN.

1. De regenworm (Lumbricus terrester).

Boerenregel: ‘Wanneer de regenwormen dikwijls uit de grond kruipen, en op de perken dikwijls bij elkander gaan zitten, zal het spoedig sterk en aanhoudend regenen’.

Deze regel is te onbestemd gegeven. Als hij juist is, moet hij luiden: ‘Wanneer het reeds geregend heeft, en de regenwormen kruipen vaak op de grond en verzamelen zich op het perk, dan betekent dit meer regen’. Want wanneer het nog niet geregend heeft, kruipen de regenwormen niet dikwijls tevoorschijn, ook al is de regen nog zo dichtbij.

Wanneer het echter al iets geregend heeft, en de regenwormen komen ’s morgens of ’s avonds dikwijls tevoorschijn en verzamelen zich vaak bij duizenden op het perk, heb ik altijd bemerkt dat nog veel regen volgt.

Bij sterke, spoedig voorbijgaande onweersregen kruipen er noch ’s avonds, noch ’s morgens veel tevoorschijn, maar soms maar een paar.

2. De bloedzuiger (Hirudo).

Er zijn drie soorten bloedzuigers, waarvan de grote zwarte, zogenaamde ‘Pfraegel’[85], zich in troebele, smerig woudpoelen ophouden. Dezen zouden niet voor weerprofeet deugen, zoals Götze[xiii] - die ik bij deze weerprofeet volg - bemerkt zegt te hebben.

De echten zijn de lichtgrijze en ook de donkergrijzen. Soms zijn ze ook zwart. Ze moeten echter slechts acht gele randen en daarop zwarte stipjes hebben. Ze zijn lang en plat, en zwemmen

[85] Er is geen Nederlands equivalent.

in het water snel langs het oppervlak, dat zij slechts vaak beroeren om lucht te scheppen.

Deze bloedzuigers kunnen ons tot zeer goede weerprofeten dienen, en wel op de volgende wijze. Men zette er een paar in een suikerglas met water, dat men in de zomer alle vier, en in de winter alle veertien dagen met vers water vult. In dit glas voere men hen, dicht bij het raam, met bloed, waarvan enkele druppels in het water worden neergelaten. Daarna neme men hun gedrag waar.

Zal er regen volgen, dan komen ze naar het oppervlak van het water, en houden zich daar net zo lang op tot de wolken weg zijn, en het wederom aanhoudende zonneschijn geworden is.

Zullen de weersomstandigheden helder en bestendig blijven, dan liggen ze samengerold zonder beweging op de bodem. Zal er een sterke storm opsteken, dan worden ze voordien al onrustig en zwemmen ze in het water door elkander heen. Dat doen ze net zo lang tot de wind weer is gaan liggen.

Staat er echter onweer aan de hemel, dan begeven ze zich naar de oppervlakte van het water, en krijgen ze hevige krampen en stuipen. Aan deze krampachtige stuiptrekkingen kan men duidelijk zien, hoezeer ze onder het onweer lijden.

Bij koud weer en aanhoudende vorst, wanneer de lucht rustig is, liggen ze net zo stil en bij elkaar gerold op de bodem als bij stil, helder zomerweer.

Ik moet toegeven, dat ik pas vorig jaar met de bloedzuiger met betrekking tot zijn weersvoorspellingen testen heb gedaan. Desalniettemin heb ik bevonden, dat zijn voorspellingen in al hetgeen ik tot nu toe - overeenkomstig Götzes verzekering[xiv], die aan hen verre de voorkeur geeft boven de boomkikkers - over hem gezegd heb, bijna steeds uitkwamen.

Wie enkele bloedzuigers als weerprofeten in huis in glazen wil houden, kan ze op de volgende wijze het gemakkelijkst vangen.

Men neme een lange roede en roert daarmede aan de rand van de oever bij een poel, sloten en rivieren heen en weer, en ook op de bodem. Dat zou men met name moeten doen op plekken

waar gewassen en gespoeld wordt. Hierop trede met iets terug en men zal de zuigers in een hoeveelheid zien rondzwemmen, waar men ze dan met de roede onder hun buik pakt en eruit werpt. Nog beter is het, wanneer men op zulke plekken een witte, met geronnen bloed bestreken doek uitbreidt.

Ook kan men ze vangen door in greppels waar ze zich ophouden, rond te lopen met blote voeten, waaraan ze direct gaan hangen.

3. De slak en wel de zwarte tuinslak (Limax ater).

Boerenregel: ‘Wanneer de zwarte veld- of tuinslakken ’s morgens na opgang van de zon in het gras kruipen, en ze hebben achter op hun rug nog een klompje van hun kleverige smurrie, dan regent het op deze dag. Hebben ze echter in plaats daarvan achter op hun rug een grashalmpje kleven, dan blijft het goed weer’.

Een onjuiste en gewis zonder enig onderzoek opgestelde regel. Ik heb de tuinslakken diverse jaren bewust geobserveerd en daarbij bevonden, dat er steeds maar enkele - bij reeds voorhanden geweest, of nog op handen zijnd regenweer - hetzij een klompje van hun kleverige smurrie, of aarde, of ook wel een grashalmpje op hun rug hadden kleven.

Dit wordt echter slechts door het natte weer bewerkstelligd, en niet door een voorgevoel van weersverandering. Want bij regenweer kruipen deze slakken bijzonder vaak tevoorschijn. En aangezien in de regentijd het dorre gras en de aarde wegens de natheid gemakkelijk aankleven, en het kleverige slijm waarmee de slakken altijd overdekt zijn, eveneens door de natheid nog kleveriger wordt, blijft hun smurrie die ze bij droog weer op koele plekken samengekromd afgeven, grotendeels aan hen hangen. Het gras en de aarde blijven gemakkelijker

aankleven. Vandaar hun last in de regentijd, die ze bij droog weer weliswaar ook, maar niet zo vaak dragen.

Men bestudere derhalve slechts de biologie van alle dieren, men observere met een rustige en onbevooroordeelde blik de leefwijze en de instinctmatige uitingen van onze werkelijke en vermeende weerprofeten, en sommige dieren zullen voor ons een weerprofeet zijn, die dat voorheen nog niet waren. Maar andere, aan wie onwetendheid en een nimmer getoetste traditie tot nu toe deze waarde hadden toegeschreven, zullen ons thans leugenachtige en foutieve weerprofeten toeschijnen.

Kort overzicht
der tot nu toe onderzochte en hetzij onbetrouwbaar of betrouwbaar bevonden weerprofeten.

Onderzocht zijn:

1. Twintig zoogdieren, te weten:

1) De mens.
2) De vleermuis
3) De hond.
4) De wolf.
5) De vos.
6) De kat.
7) De das.
8) De mol.
9) De egel.
10) De muis.
11) De waterrat.
12) De haas.
13) Het konijntje.
14) Het hert.
15) Het schaap.
16) De geit.
17) De os.
18) Het paard.
19) De ezel.
20) Het zwijn.

Daarvan zijn, volgens de in hun profiel opgestelde regels, de beste en welhaast betrouwbaarste weerprofeten:

De mol.
De waterrat.
De haas.

De ezel.

De volgende zoogdieren, die in de boerenregels als weerprofeten worden aangemerkt, zijn op grond van enkele uitingen als zodanig, maar op grond van andere als niet-zodanig bevonden, te weten:

De mens.
De vleermuis.
Het konijntje.
Het schaap.
De geit.
De os.

In het geheel geen weerprofeten, althans ten aanzien van de uitingen waardoor ze het volgens de boerenregels moeten zijn, omvatten:

De hond.
De wolf.
De vos.
De kat.
De das.
De egel.
De muis.
Het hert.
Het paard.
Het zwijn.

II. Zevenendertig vogels, namelijk:

1) De rode wouw.

2) De oehoe.
3) De kleine steenuil.
4) De grauwe klauwier.
5) De groene specht.
6) De ijsvogel.
7) De draaihals.
8) De koekoek.
9) De kolkraaf.
10) De zwarte kraai.
11) De roek.
12) De kauw.
13) De ekster.
14) De Vlaamse gaai.
15) De hop.
16) De gans.
17) De wilde gans.
18) De eend.
19) De wilde eend.
20) De roerdomp.
21) De ooievaar.
22) De kraanvogel.
23) De pauw.
24) De haan.
25) De duif.
26) De wilde duif.
27) De tortelduif.
28) De lachduif.
29) De leeuwerik.
30) De vink.
31) De huismus.
32) De nachtegaal.
33) Het roodborstje.
34) De winterkoning.
35) De nachtzwaluw.
36) De rookzwaluw.

37) De muurzwaluw.

Daarvan zijn, naar de bij hun onderzoek opgestelde regels en volgens mijn opmerkingen de beste en betrouwbaarste weerprofeten:

De rode wouw.
De oehoe.
De kleine steenuil.
De groene specht.
De wilde gans.
De tamme eend.
De roerdomp.
De pauw.
De veldduif.
De houtduif.
De winterkoning.
De rookzwaluw.
De boerenzwaluw.
De muurzwaluw.

De volgende vogels die in de boerenregels voor weerprofeten worden uitgegeven, zijn slechts qua enkele in die regels gedachte uitingen werkelijke; volgens andere onbetrouwbare, en feitelijk minder betrouwbare weerprofeten. Als daar zijn:

De kauw.
De ooievaar.
De kraanvogel.
De haan.
De hen.
De tortelduif.
De vink.
De huismus.

Een waarschijnlijk goede, maar nog niet genoeg geobserveerde weerprofeet is waarschijnlijk:

De kolkraaf.

In het geheel geen weerprofeten, althans met betrekking tot de uitingen waardoor ze het volgens de boerenregels moeten zijn, betreffen:

De klauwier.
De ijsvogel.
De koekoek.
De zwarte kraai.
De roek.
De ekster.
De Vlaamse gaai.
De hop.
De tamme gans.
De wilde eend.
De lachduif.
De nachtegaal.
Het roodkeeltje.
De nachtzwaluw.

III. Zeven amfibieën, te weten:

1) De gewone pad.
2) De groene waterkikker.
3) De boomkikker.
4) De mol.
5) De groene hagedis.

6) De ringslang.
7) De hazelworm.

Daaronder zijn de beste weerprofeten:

De gewone pad.
De groene hagedis.
De waterslang.
De hazelworm.

Minder betrouwbaar, en onzeker:

De groene waterkikker.
De boomkikker.

In het geheel geen weerprofeet zijn:

De mol.
De salamander.

IV. Een vis, namelijk:

De weervis, die een betrouwbare weerprofeet is.

V. Twintig insecten, te weten:

1) De rotskever.
2) De meikever.
3) De braakkever.
4) De hoornkever.

5) Het glimwormpje.
6) De goudsmid.
7) De sprinkhaan.
8) De distelvlinder.
9) De wesp.
10) De bij.
11) De mier.
12) De paardenhorzel.
13) De blauwe bromvlieg.
14) De mug.
15) De steekvlieg.
16) De luis.
17) De vlo.
18) De spin.
19) De kreeft.
20) De kelderpissebed.

Daarvan zijn goede en zekere weerprofeten:

De rotskever.
De braakkever.
De hoornkever.
De bij.
De mier.
De blauwe bromvlieg.
De spin.

De volgende insecten hebben weliswaar ook een voorgevoel van weersverandering, maar ze zijn vaak onbetrouwbare en vandaar minder betrouwbare weerprofeten dan de vorige:

De meikever.
De goudsmid.
De sprinkhaan.

De distelvlinder.
De paardenhorzel.
De mug.
De steekvlieg.
De kelderpissebed.

In het geheel geen weerprofeten, althans met betrekking tot de uitingen waardoor ze het volgens de boerenregels moeten zijn, betreffen:

Het glimwormpje.
De wesp.
De luis.
De vlo.
De kreeft.

VI. Drie wormen, namelijk:

1) De regenworm.
2) De bloedzuiger.
3) De zwarte tuinslak.

Daarvan is de beste weerprofeet:

De bloedzuiger.

Een goede, maar niet zo betrouwbare als de vorige, is:

De regenworm.

En in het geheel geen weerprofeet is:

De zwarte tuinslak.

EINDNOTEN

---

[i] Ik volg daarbij, ongeacht de grote hiaten die ik vaak moet achterlaten, aangezien niet ieder dier een weerprofeet voor ons is, de bekende indeling der dieren van Linnaeus.

[ii] S. Bartels, ‘Briefe über Kalabrien und Sicilien’, deel 1, p. 308.

[iii] S. Bartels, ‘Briefe über Kalabrien und Sicilien’. Ibid.

[iv] Hoe ver de kolkraaf tot spreken is te brengen, leren vele voorbeelden ons. Een van de grootste ravengenieën wordt echter reeds door de Plinius de Oudere in zijn biologie [lees: ‘Naturalis Historia’; RM] herdacht. Deze raaf, die door een schoenmaker onderricht was in het spreken, bracht het daarin zo ver, dat hij iedere voorbijganger aansprak; de keizer Tiberius groette; en iedere ochtend naar het redenaarsgestoelte vloog om zijn redenaarskunst te laten horen, en dus pro rostris [‘vanaf het platform, maar het is ook een woordspeling: ‘voor zijn bek’; RM] sprak. Een afgunstige schoenmaker doodde hem ten slott, en daarover was het Romeinse volk zo vergramd, dat het de ravenmoordenaar ombracht, voor de vogel echter een feestelijke begrafenis hield. Hij lag op een bed dat door twee Moren op hun schouders werd gedragen. Een fluitist liep vooraan. Tot aan de brandstapel waren kransen gestrooid, die aan de rechterkant van de Via Appia stond en daarna zoals gebruikelijk werd aangestoken.

[v] Zelfs Götze geeft deze tot nu toe aangevoerde regels betreffende de haan en de kippen, in zijn boek ‘Natur, Menschenleben und Vorsehung’, deel I, pp. 111-112.

[vi] ‘Plinius Naturgeschichte übersetzt von Grosz’, deel III, p. 178, § 86. Dit is een werk dat onder diverse titels bekendstaat, bijvoorbeeld ‘(...) von Hernn Prof. Grose’, waarbij ook de schrijfwijze van de auteur telkens anders is. Wel gaat het hier uiteraard om de ‘Naturalis Historia’.

[vii] In zijn nuttige ‘Allerlei’, deel II, H. 58.

[viii] Hannover’sches Magazin, nr. 75, 1767, pp. 1185-1192.

[ix] Götze, ‘Natur, Menschenleven und Vorsehung’, deel I, p. 117.

[x] Blumenbachs Handbuch der Naturgeschichte, tweede druk, p. 383.

[xi] Bonnet, ‘Oeuvres’, deel I, p. 545.

[xii] Want in Quatremers werk zelf staan de ongelofelijkste beweringen, die niemand die in de natuur thuis is, geloven zal.

[xiii] Götze, Natur, Menschenleben und Vorsehung, deel I, H. XVIII, p. 120.

[xiv] Götze. Ibid.